

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра педагогіки та психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
спеціальності 053 «Психологія»
на тему:

«Особливості стилів мислення майбутніх психологів»

Роботу виконала:

студентка групи ЗПС-21

Альбіна КОСТАШ

Науковий керівник:

доцент кафедри педагогіки та
психології

Аліна ПАРАСЄЙ-ГОЧЕР

Буча

2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СТИЛІВ МИСЛЕННЯ	7
1.1. Поняття стилів мислення та їх класифікація у психології	7
1.2. Особливості когнітивного стилю як основи мислення	14
1.3. Роль стилів мислення у формуванні професійної компетентності психолога	19
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИЛІВ МИСЛЕННЯ....	25
2.1. Обґрунтування вибору методик для дослідження стилів мислення ...	25
2.2. Методика «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном).....	27
2.3. Методика визначення когнітивного стилю (польової залежності/ незалежності за Г. Віткіним)	28
2.4. Тест критичності мислення Л. Старкі (адаптація О. Луценко)	30
Висновки до розділу 2	31
РОЗДІЛ 3. ХІД І РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	32
3.1. Організація та етапи проведення дослідження	32
3.2. Аналіз результатів за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном)	35
3.3. Результати визначення когнітивного стилю за Г. Віткіним	38
3.4. Опис результатів діагностики критичності мислення за Л. Старкі	42
3.5. Гендерні особливості стилів мислення майбутніх психологів	47
3.6. Вплив стилів мислення на успішність навчання і професійну орієнтацію	52
3.7. Практичні рекомендації майбутнім психологам щодо розвитку мислення	71
Висновки до розділу 3	74
ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена сучасними викликами, які стоять перед професією психолога, а також необхідністю вдосконалення освітньої підготовки студентів. Професія психолога вимагає від фахівців високого рівня когнітивної гнучкості, креативності, критичного мислення та здатності адаптуватися до динамічних змін у суспільстві. Саме стилі мислення є ключовим аспектом, який впливає на ефективність професійної діяльності, оскільки вони визначають, як людина аналізує інформацію, приймає рішення, вирішує проблеми та будує комунікацію з іншими.

Мислення психолога відіграє вирішальну роль у якісному виконанні професійних обов'язків, адже воно впливає на здатність виявляти приховані проблеми клієнтів, вибудовувати стратегії допомоги та ефективно взаємодіяти з різними категоріями людей. Розуміння специфіки стилів мислення студентів, які здобувають психологічну освіту, є важливим для того, щоб вчасно виявляти їхні сильні сторони, а також потенційні труднощі, які можуть впливати на подальшу професійну діяльність, що дозволяє оптимізувати процес навчання і зробити його більш адаптованим до індивідуальних особливостей кожного студента.

Дослідження стилів мислення також сприяє підвищенню ефективності професійної підготовки психологів. Викладачі отримують можливість враховувати когнітивні особливості майбутніх фахівців, що дозволяє розробляти та впроваджувати такі освітні підходи, які максимально відповідають потребам студентів і допомагають формувати необхідні навички. Удосконалення навчального процесу, засноване на розумінні стилів мислення, позитивно впливає не лише на професійну підготовку, але й на загальний рівень розвитку психологічної науки.

Актуальність дослідження підкреслюється тим, що сучасне суспільство потребує психологів, які здатні критично мислити, діяти креативно та застосовувати міждисциплінарні підходи до вирішення складних питань.

Вивчення стилів мислення дозволяє краще підготувати майбутніх фахівців до цих викликів, сприяючи їхній адаптації до реалій професійної діяльності. Знання про особливості мислення студентів стають інструментом для забезпечення їхньої професійної конкурентоспроможності та готовності до виконання складних завдань у практиці.

Проблема професійної підготовки психологів є темою багатьох фундаментальних досліджень, у яких висвітлено різні аспекти їхньої фахової освіти (А. Деркач, В. Семиченко та ін.), процес професіогенезу (І. Вачков, І. Гріншпун, М. Пряжников та ін.), розвиток професійної компетентності та професіоналізму (М. Амінов, В. Карандашев, О. Сапогова, Н. Чепелева та ін.), а також становлення професійної ідентичності (Л. Шнейдер).

Сучасні дослідження та публікації підтверджують, що серед суб'єктивних чинників, які визначають успішність професійної діяльності та сприяють професійному й особистісному розвитку психологів, особливе місце займає характер їхнього мислення та специфіка мислєдіяльності. Водночас, попри визнання психологічною наукою ключової ролі мислення в процесі професіогенезу психологів, важливі роботи таких учених, як Д. Завалишина, С. Каргін, О. Карпов, М. Кашапов, М. Мамардашвілі, О. Осипова, Н. Пов'якель та інших, залишаються окремими дослідженнями, і їхні висновки поки що майже не знаходять належного відображення у практиці професійної підготовки майбутніх фахівців.

Отже, дослідження обраної нами теми має як теоретичну, так і практичну цінність, адже воно не лише поглиблює наукове розуміння стилів мислення, а й допомагає розробляти дієві стратегії для вдосконалення професійної підготовки майбутніх психологів.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості стилів мислення майбутніх психологів.

Завдання дослідження:

1. Визначити поняття стилів мислення та їх класифікацію у психології.
2. Виокремити особливості когнітивного стилю як основи мислення.

3. Зазначити роль стилів мислення у формуванні професійної компетентності психолога.

4. Вказати методичні засади дослідження стилів мислення.

5. Емпірично дослідити особливості стилів мислення майбутніх психологів.

6. Розробити практичні рекомендації майбутнім психологам щодо розвитку мислення.

Об'єкт дослідження: мислення та його стилі як психологічний феномен.

Предмет дослідження: особливості стилів мислення майбутніх психологів.

Гіпотеза дослідження: ефективність професійної підготовки майбутніх психологів залежить від особливостей їхніх стилів мислення. Зокрема, розвиток когнітивного стилю та критичності мислення сприятиме формуванню професійних компетентностей, а також здатності до адаптації в умовах професійної діяльності.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Дослідження базується на сучасних теоріях і підходах, які дозволяють глибоко зрозуміти особливості стилів мислення майбутніх психологів. Стилів мислення розглядаються як індивідуально-психологічні характеристики, що визначають способи обробки інформації, ухвалення рішень і вирішення професійних завдань. Важливе місце в теоретичних засадах посідає концепція професійного мислення, яка підкреслює значущість когнітивної гнучкості, рефлексивності та критичного підходу в діяльності психологів.

Методи дослідження. *Теоретичні методи*, спрямовані на аналіз і узагальнення наукових джерел, що стосуються стилів мислення та їхньої ролі у професійному становленні психологів; порівняльний аналіз дозволив виявити схожості та відмінності у підходах до вивчення стилів мислення, представлених у сучасній психологічній науці; системний аналіз використовувався для інтеграції різних аспектів досліджуваного феномену,

що дало змогу розглядати стилі мислення як багатовимірну структуру. *Емпіричні методи* включали у себе використання методики «Стилів мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном), методики визначення когнітивного стилю (польової залежності/незалежності за Г. Віткіним), тест критичності мислення Л. Старкі (адаптація О. Луценко), методи статистичної обробки даних.

Емпірична база дослідження. В опитуванні взяли участь 50 осіб, студенти 3-4 курсів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні та характеристиці особливостей стилів мислення, які є специфічними для майбутніх психологів, з урахуванням вимог їхньої професійної діяльності.

Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні наукових уявлень про стилі мислення майбутніх психологів та їхній вплив на професіогенез. Результати дослідження дозволяють глибше зрозуміти роль когнітивних та особистісних факторів у формуванні професійних компетентностей психологів.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування отриманих результатів для удосконалення освітніх програм і методик навчання майбутніх психологів. Розуміння впливу стилів мислення на процес професійної підготовки дозволяє розробити індивідуалізовані підходи до навчання, що відповідають когнітивним особливостям студентів.

Структура роботи включає у себе вступ, три розділи основної частини, висновки та рекомендації, список використаних джерел (62 найменування). Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СТИЛІВ МИСЛЕННЯ

Даний розділ присвячено теоретичним основам вивчення стилів мислення, зокрема, їх поняттю, класифікації та впливу на професійну підготовку майбутніх психологів. Розглянуто основні визначення стилів мислення та різноманітні класифікації цього феномену у психології, що дозволяє сформулювати загальне уявлення про їх сутність та різноманіття. Акцентується увага на особливостях когнітивного стилю як основи мислення, зокрема на його ролі у формуванні індивідуальних підходів до обробки інформації. Висвітлено значення стилів мислення для розвитку професійної компетентності психолога, їх вплив на процеси навчання, прийняття рішень та ефективність професійної діяльності в контексті психологічної практики.

1.1. Поняття стилів мислення та їх класифікація у психології

Поняття стилів мислення в психології відображає індивідуальні особливості, з якими люди обробляють, оцінюють і використовують інформацію при прийнятті рішень, розв'язуванні проблем та виконанні різних когнітивних завдань. Стиль мислення визначає спосіб, яким особистість підходить до вирішення задач, які стратегії вибирає для оцінки ситуацій та які переваги має у виборі методів і способів мислення, що стало об'єктом дослідження психології, оскільки наявність певного стилю мислення значно впливає на ефективність професійної діяльності та загальний розвиток особистості [21;28].

У науковій літературі термін «стиль мислення» використовується представниками різних наук, таких як філософія, культурологія, соціологія, психологія та історія, щоб описати певні явища, процеси або об'єкти в контексті конкретної сфери соціального життя. Кожна з цих наук трактує поняття «стиль мислення» по-своєму, залежно від свого предмету

дослідження та специфіки того, що саме вона вивчає. Наприклад, у філософії цей термін може описувати загальні шляхи мислення людини, у психології – когнітивні процеси, у соціології – відображення соціальних норм та цінностей в інтелектуальній діяльності. Внаслідок цього, поняття «стиль мислення» набуває багатьох значень і може мати метафоричний характер, тобто бути використаним для опису різних аспектів людської діяльності через образи або порівняння [1;16].

В. В. Карпенко зазначав, що поняття «стиль» застосовується у широкому сенсі, як вираження особливостей, які притаманні будь-якому виду людської діяльності, що означає, що «стиль» не обмежується лише конкретними способами думати або діяти, а охоплює загальні риси, які характеризують індивідуальний або колективний підхід до вирішення завдань, взаємодії з навколишнім світом і прояву творчих здібностей [20].

Стилі мислення тісно пов'язані з психофізіологічними механізмами, які визначають індивідуальні відмінності у когнітивних процесах людини. Одним із таких механізмів є міжпівкульна асиметрія мозку, тобто різниця у функціях лівої та правої півкуль головного мозку. Дане явище досліджувалося багатьма вченими, зокрема Т. Комар та О. Варгата, які вказували на те, що різні стилі мислення можуть бути пов'язані з активністю конкретних півкуль мозку [23].

Наприклад, праве півкуля відповідає за візуальне мислення, тобто обробку інформації, що пов'язана з образами та уявленнями – це півкуля працює одночасно, обробляючи великі обсяги інформації у цілісному вигляді. Вона здатна до інтеграції різних елементів, таких як кольори, форми, просторові орієнтації, і працює більш інтуїтивно. З іншого боку, ліва півкуля пов'язана з невізуальним мисленням і аналізом інформації. Вона здійснює логічну, послідовну обробку даних і сприяє розв'язанню завдань, які потребують детального розбору, таких як математичні чи вербальні задачі. Ліва півкуля також асоціюється з аналітичним мисленням, тоді як права півкуля зазвичай пов'язується з інтуїтивним мисленням, що виявляється у здатності мислити образами [4;31].

В. В. Москаленко зазначає, що такі відмінності між півкульними функціями мають важливе значення для розуміння того, як людина сприймає та обробляє інформацію залежно від її стилю мислення, що також узгоджується з концепцією нейролінгвістичного програмування (НЛП). Згідно з цією теорією, стилі мислення людей можна визначити за їхніми репрезентативними перевагами, тобто тим, як людина зазвичай отримує і обробляє інформацію через свої сенсорні канали. НЛП виділяє три основні типи репрезентацій: візуальну, аудіальну та кінестетичну. Візуали, наприклад, воліють працювати з образами, аудіали – з чуттєвою інформацією, яка передається через звуки, а кінестетики – з тактильними відчуттями і рухами, що дозволяє класифікувати людей за типами їхнього стилю мислення: візуали, аудіали та кінестетики, що також впливає на їхній спосіб вирішення проблем та інтерпретацію навколишнього світу [36].

Теорія стилів мислення, розроблена А. Ф. Харісоном і Р. М. Бремсоном, є однією з популярних моделей, що допомагає зрозуміти, як різні люди підходять до процесу мислення і розв'язання завдань. Дослідники запропонували класифікацію, яка включає п'ять основних стилів мислення [58]:

1. *Синтезатор* – стиль мислення, що характеризується здатністю бачити загальні принципи та закономірності. Людина-синтезатор зазвичай здатна об'єднувати різні ідеї, погляди та елементи інформації в єдину картину. Вона схильна до творчого підходу, шукає нові можливості для інновацій і здатна комбінувати розрізнені дані для створення чогось нового. Синтезатор зазвичай не обмежується стандартними рішеннями і відкритий до альтернативних підходів.

2. *Ідеаліст* – стиль мислення властивий людям, які зосереджені на пошуку ідеальних рішень та ідеалів у житті. Ідеалісти схильні до мрійливості та прагнення до змін на краще, інколи можуть не брати до уваги практичні аспекти реалізації своїх ідей. Вони часто намагаються здійснити глобальні

ідеї, однак їхні рішення інколи бувають не зовсім реалістичними або здійсненними.

3. *Прагматик* – прагматики підходять до вирішення проблем з практичної точки зору. Для них важливо, щоб рішення було ефективним і здійсненним на практиці. Вони орієнтуються на конкретні результати та зазвичай обирають перевірені методи, які дають змогу досягнути бажаного результату. Прагматики схильні уникати теоретизування і зосереджуються на реальних умовах та можливостях.

4. *Аналітик* – це людина, яка схильна до детального розбору ситуацій і завжди прагне до логічної послідовності. Аналітики здатні розкласти будь-яку задачу на складові частини, вивчити її з різних точок зору і знайти найкраще рішення за допомогою логічних та математичних методів. Вони володіють критичним мисленням і схильні до об'єктивного аналізу фактів, не піддаючись емоціям або необґрунтованим припущенням.

5. *Реаліст* – стиль мислення притаманний людям, які орієнтуються на реальний досвід і об'єктивну реальність. Реалісти прагматичні, конкретні і завжди керуються фактами. Вони часто роблять акцент на те, що вже працює, і схильні уникати ризику, вибираючи перевірені варіанти рішень. Реалісти схильні мислити у межах наявних обставин і не займаються ідеалізацією або теоретичними конструкціями.

С. В. Ситнік зазначає: «...стиль мислення – це гнучке, динамічне створення, яке змінюється у людини в залежності від ситуації, типу задач, віку. Таким чином, людині властивий не один стиль, а профіль стилів» [49].

Теорія стилів мислення, розроблена Р. Стернбергом, базується на концепції ментального самоуправління. Дане поняття передбачає здатність людини не лише приймати рішення та відповідати за свої вчинки, а й ефективно розподіляти свої ресурси, визначати правила, яким потрібно слідувати, та оцінювати виконання своїх дій. За цією теорією, кожен стиль мислення характеризується особливим підходом до вирішення завдань та взаємодії з навколишнім світом [62].

Р. Стернберг виділяє кілька типів стилів мислення, які можна класифікувати за різними критеріями [62]:

1. *Законодавчий стиль*. Людина, яка має цей стиль мислення, намагається самостійно формулювати завдання, визначати їхню структуру і знаходити рішення. Вона схильна не тільки виконувати завдання, а й створювати умови для їх виникнення, розробляти нові ідеї чи підходи до вирішення проблеми.

2. *Виконавчий стиль*. У цьому випадку людина більше орієнтована на виконання завдань, які ставлять перед нею інші. Вона не схильна самостійно визначати завдання, а більше фокусується на ефективному виконанні заданих обов'язків або виконанні вже сформульованих цілей.

3. *Судовий стиль*. Люди з цим стилем мислення мають схильність до оцінювання, аналізу та контролю в процесі вирішення проблем. Вони прагнуть оцінювати різні варіанти рішень, аналізувати наслідки кожного кроку і контролювати хід виконання завдання, часто розглядаючи його з різних точок зору.

Окрім цих основних стилів, Р. Стернберг виділяє ще кілька типів, класифікуючи їх за певними критеріями [62]:

1. *Монархічний стиль*. Людина з таким стилем мислення схильна повністю зосереджуватися на одній задачі, поглиблюючись в її розв'язок без відволікань на інші проблеми. Вона вважає важливим максимальну увагу приділяти конкретному завданню, яке є в даний момент.

2. *Ієрархічний стиль*. Для цього стилю характерно, що людина працює з кількома завданнями або цілями одночасно, організовує їх у певну структуру, визначає пріоритети та вирішує задачі в порядку важливості.

3. *Олігархічний стиль*. Люди з таким стилем мислення можуть одночасно працювати над кількома цілями, намагаючись досягти різноманітних результатів. Вони здатні організувати свою діяльність так, щоб усі завдання виконувалися паралельно і з мінімальними втратами часу.

Важливий аспект теорії Р. Стернберга – це класифікація стилів за відношенням до новизни [60]:

1. *Консервативний стиль*. Люди з таким стилем мислення схильні дотримуватися перевірених і знайомих підходів до вирішення проблем, не готові до ризику або експериментів, вважаючи за краще діяти згідно з усталеними методами.

2. *Прогресивний стиль*, орієнтований на новаторство та зміни. Люди з таким стилем відкриті до нових ідей і готові до експериментів та змін, що можуть призвести до вдосконалення процесів або отримання нових результатів.

З останнього критерію Р. Стернберг виділяє зовнішню та внутрішню сфери використання стилю мислення, що означає, що люди можуть застосовувати свій стиль як до зовнішніх факторів (наприклад, вирішення завдань в команді або в умовах, визначених зовнішніми обставинами), так і до внутрішніх процесів (наприклад, у вирішенні завдань, що виникають у їхній свідомості або інтелектуальному пошуку) [61].

С. Сборик пропонує цікавий підхід до аналізу стилів мислення, враховуючи ставлення суб'єкта до категорій простоти і складності при розв'язанні різноманітних завдань. За його теорією, розв'язання питання про співвідношення простого та складного є важливим аспектом мисленнєвої діяльності, і саме в цьому контексті він виділяє чотири основні стилі мислення [47].

Перший стиль мислення полягає в *редукціонізмі*. У цьому випадку людина намагається звести складніші проблеми або явища до простіших, усуваючи відмінності на користь менш складної частини. Вона спрощує проблему до більш зрозумілої і доступної форми, намагаючись усунути складність і зосереджуючи увагу лише на основних чи найбільш очевидних аспектах [47].

Другий стиль, званий «*перспективною проекцією*», характеризується тим, що людина починає з високого рівня складності і переносить цей рівень на

простіші елементи. Замість того щоб зменшувати складність, як у випадку редукціонізму, цей підхід передбачає, що складніші аспекти розглядаються як відправна точка, з якої можна здійснити екстраполяцію або проекцію на простіші складові. Такий стиль протистоїть редукціонізму, оскільки його мета – не спрощення, а перенесення складності на інші елементи [47].

Третій стиль, який С. Сборик називає *«перспективною диз'юнкцією»*, полягає в тому, щоб відмовитися від будь-якої однаковості між елементами і зосередитися на їхніх відмінностях. Людина, яка використовує цей стиль, вважає, що кожен елемент є самостійним і незалежним, і не намагається зводити їх до єдиного цілого чи знайти зв'язки між ними. Вона підкреслює різницю між частинами, сприймаючи їх як роз'єднані й диз'юнктивні, що протистоїть як редукціонізму, так і перспективі проекції [47].

Четвертий стиль – це *«діалектичний стиль мислення»*. Людина, що має цей стиль, інтегрує простіші та складніші елементи, встановлюючи між ними таке відношення, яке характеризується асиметрією, взаємною залежністю та протистоянням. Вона не віддає перевагу жодному з виявів складності, а розглядає їх як взаємопов'язані частини єдиної системи. Такий стиль мислення інтегрує як простіші, так і складніші елементи, вважаючи їх необхідними для повного розуміння проблеми, що протистоїть редукціонізму, перспективі проекції та диз'юнкції [47].

На основі аналізу наукової літератури та існуючих підходів до класифікації стилів мислення, у межах даного дослідження формулюємо авторське визначення цього поняття.

Стилі мислення — це відносно стійкі індивідуальні способи когнітивної взаємодії з інформацією, які визначають характер обробки, інтерпретації та використання знань у процесі прийняття рішень, розв'язання проблем та організації пізнавальної діяльності. Вони формуються на перетині нейрофізіологічних особливостей, особистісних властивостей, життєвого досвіду й соціокультурних впливів та відображають переважний підхід людини до сприйняття, аналізу й трансформації інформації. Стиль мислення є

динамічним конструктом, який здатен змінюватися в залежності від ситуації, типу завдання та контексту діяльності.

Отже, у контексті професійної діяльності, зокрема психології, класифікація стилів мислення допомагає зрозуміти, як ті чи інші когнітивні процеси можуть впливати на роботу психолога, його здатність до аналітичного мислення, емпатії, творчого підходу до розв'язання професійних завдань і адаптації до нових ситуацій.

Зважаючи на те, що стиль мислення є складною структурою, яка включає в себе численні когнітивні компоненти, доцільним є окремий розгляд поняття *когнітивного стилю* як фундаментальної основи, що визначає індивідуальні відмінності у способах мислення. Саме когнітивний стиль є тим механізмом, через який виявляються особливості сприймання, обробки та засвоєння інформації, що формують базу для різноманітних стилів мислення.

1.2. Особливості когнітивного стилю як основи мислення

Когнітивний стиль є важливим компонентом інтелектуальної діяльності, що визначає, як людина сприймає, обробляє та використовує інформацію в процесі розв'язання задач. Дане поняття відображає індивідуальні особливості сприйняття, організації та переробки інформації, що визначають характер когнітивних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення і уява. Когнітивний стиль тісно пов'язаний з типом особистості, досвідом та навичками людини, що виявляється в її здатності адаптуватися до нових умов, ефективно вирішувати проблеми та приймати рішення [6;48].

На думку С. Бондар, когнітивний стиль як теоретичний конструкт є складною взаємодією двох основних складових: пізнавальної (когнітивної) та особистісної. Перш за все, він описує, як ці дві складові працюють разом під час розв'язання проблемної ситуації. Когнітивна складова включає способи сприйняття, обробки і використання інформації, тобто ті психічні процеси, які

здійснює людина під час взаємодії зі світом. Особистісна складова, в свою чергу, відображає індивідуальні особливості людини, її мотивацію, емоційні реакції, стратегії управління стресом та інші аспекти, які впливають на процес пізнання і прийняття рішень [3].

З іншого боку, за визначенням Р. В. Каламаж, когнітивний стиль пояснює, як особистісні фактори впливають на процес пізнання, оскільки пізнавальні структури органічно входять до складу особистості, що означає, що стиль мислення людини формується і зберігається завдяки певним особистісним рисам, які впливають на її сприйняття та обробку інформації. Наприклад, деякі люди можуть бути більш схильні до аналітичного підходу в розв'язанні проблем, що відображає їхній схильний до детального вивчення всіх аспектів завдання тип мислення, тоді як інші можуть використовувати більш інтуїтивні методи, зосереджуючись на загальній картині і покладаючись на відчуття або інтуїцію [18;19].

Як вказує В. В. Москаленко, таке поєднання когнітивних структур і особистісних характеристик забезпечує індивідуальну стійкість когнітивного стилю, що означає, що кожен має певний тип мислення, який залишається стабільним і постійним у різних ситуаціях, незалежно від того, чи є особа у стресі, чи виконують завдання, що вимагають високої концентрації уваги. Власне, когнітивний стиль стає способом пізнання і діяльності, який дозволяє людині не лише ефективно взаємодіяти з навколишнім світом, а й адаптуватися до змінюваних умов діяльності [35].

Н. І. Пилявець зазначає, що одним з основних аспектів когнітивного стилю є спосіб обробки інформації. Люди з різними когнітивними стилями можуть по-різному інтерпретувати і структурувати одну й ту саму інформацію. Наприклад, деякі особи схильні до більш аналітичного підходу, де кожен елемент інформації обробляється окремо, а інші можуть обирати синтетичний підхід, який полягає в об'єднанні різних частин інформації в єдину картину. Відмінності в когнітивних стилях також проявляються в тому, як люди оцінюють ситуації, вирішують проблеми та адаптуються до змін.

Наприклад, люди з більш інтуїтивним стилем можуть швидко генерувати нові ідеї та сприймати ситуацію в цілому, в той час як інші, орієнтовані на логіку, можуть зосереджуватися на деталях і логічних зв'язках [41].

Л. Л. Жердецька вказує, що когнітивний стиль також є основою для розвитку професійної компетентності, зокрема у психології. Важливою характеристикою когнітивного стилю є здатність адаптуватися до різних умов і завдань, що є необхідним для професії психолога. Психологи, які мають добре розвинений когнітивний стиль, здатні до швидкої і точнішої обробки інформації, що дозволяє їм ефективно працювати з клієнтами, аналізувати ситуації та приймати обґрунтовані рішення. Когнітивний стиль може визначати, як психологи підходять до професійного розвитку та навчання, які методи вони обирають для вирішення проблем у практичній діяльності [14].

Г. Уіткін трактує когнітивний стиль як певний спосіб здійснення когнітивного аналізу, який індивід вважає основним і застосовує переважно в своїй діяльності, що вказує на те, що кожна людина обирає для себе характерний спосіб обробки і розуміння інформації, який найбільше відповідає її індивідуальним особливостям. Водночас, цей стиль є не лише реакцією на конкретні умови, але й певною стратегією, якою людина користується в різних ситуаціях [60].

Р. Гарднер, у свою чергу, підкреслює, що когнітивний стиль є стабільною системою когнітивних контролюючих принципів, що дозволяють людині реалізувати адекватне, реалістичне і адаптивне відображення дійсності. Такий стиль не лише допомагає адаптуватися до зовнішнього середовища, а й є певним посередником між внутрішніми намірами особистості і реальними вимогами ситуації. З цієї точки зору когнітивний стиль можна вважати організуючим принципом, який визначає, як саме людина сприймає й обробляє зовнішні стимули, що забезпечує її здатність діяти в межах певних соціальних та культурних умов [57].

Д. Броверман визначає когнітивний стиль як своєрідний профіль розумових здібностей індивіда, що характеризується певною структурою

когнітивних процесів. Згідно з його підходом, когнітивний стиль залежить від того, які когнітивні функції переважають у конкретної особи, та як вони проявляються у її діяльності, включаючи здатність до аналітичного, синтетичного, творчого або інтуїтивного розв'язання проблем [56].

Д. Уорделл і Дж. Ройс трактують когнітивний стиль як набір стійких характеристик, які впливають на те, як людина переживає і реагує на події, як вона сприймає навколишній світ, а також на її емоційні та пізнавальні реакції. Вони вважають когнітивний стиль відображенням особливостей психічних процесів, які стабільно проявляються впродовж життя особистості [59].

Н. Коструба зазначає, що когнітивний стиль людини може змінюватися в процесі її онтогенезу, тобто протягом індивідуального розвитку, але на рівні кожної конкретної особистості його прояви залишаються сталими. Якщо порівнювати когнітивний стиль окремої людини з типом стилю в її віковій групі, то він буде мати певну постійність, що означає, що когнітивний стиль стає значною мірою стабільним фактором, який певним чином залежить від індивідуальних психічних особливостей, а також від вікового і соціокультурного контексту [25].

А. А. Палій звертає увагу на те, що всі різні визначення когнітивного стилю мають спільний зміст, який об'єднується в кількох основних ідеях. По-перше, когнітивний стиль є характеристикою інтелектуальної діяльності, яка визначає специфічний спосіб отримання та обробки пізнавальних результатів, що означає, що кожен стиль має певну стратегію, завдяки якій індивід здобуває, інтерпретує та використовує інформацію. По-друге, когнітивний стиль має двополярний характер: тобто, він описується через крайні форми реакцій, які можуть бути як аналітичними, так і інтуїтивними, логічними або креативними. По-третє, когнітивний стиль є стійким у часі і проявляється на різних етапах когнітивного функціонування, тобто цей стиль стабільний і зберігається протягом життя людини, хоч і може проявлятися по-різному в різних умовах і ситуаціях. Додатково, когнітивний стиль не оцінюється як хороший чи поганий, оскільки кожен стиль має свої переваги в тих умовах, де

індивідуальні якості людини сприяють досягненню ефективних результатів [39;40].

К. Кравець вказує, що когнітивні стилі відображають характерні способи обробки інформації, які визначають, як людина сприймає, аналізує й вирішує проблеми. Основні когнітивні стилі, які виділяють у науковій літературі, включають [26]:

- полезалежність – полenezалежність: визначає здатність людини зосереджуватися на окремих деталях або на контексті загалом. Полenezалежні особи здатні ізолювати елементи від їхнього оточення, тоді як полезалежні орієнтуються на загальну картину і менше уваги приділяють деталям.

- імпульсивність – рефлексивність: стосується швидкості прийняття рішень. Імпульсивні люди ухвалюють рішення швидко, часто на основі обмеженої інформації, тоді як рефлексивні витрачають більше часу на аналіз і оцінку можливих варіантів.

- ригідність – гнучкість пізнавального контролю: характеризує ступінь відкритості до нової інформації та здатність змінювати стратегію мислення. Ригідні особи схильні дотримуватися усталених моделей і неохоче їх змінюють, тоді як гнучкі адаптуються до нових обставин і активно шукають альтернативи.

- вузькість – широта діапазону еквівалента: визначає здатність людини сприймати схожі об'єкти як різні або, навпаки, різні об'єкти як схожі. Люди з вузьким діапазоном еквівалента детально аналізують відмінності між об'єктами, тоді як із широким – бачать їхню спільність.

- широта категорії: стосується здатності класифікувати об'єкти або явища у широкі чи вузькі категорії. Люди з широким категорійним стилем об'єднують різноманітні елементи, тоді як із вузьким – створюють більш детальні й специфічні групи.

- толерантність до нереалістичного досвіду: відображає здатність приймати або відкидати суперечливу чи малоймовірну інформацію.

Толерантні особи легко сприймають незвичайний або нетиповий досвід, тоді як нетолерантні віддають перевагу звичним і передбачуваним явищам.

- когнітивна простота – складність: визначає здатність людини працювати з багатовимірною інформацією. Люди з когнітивною простотою схильні до спрощення ситуацій, тоді як із когнітивною складністю здатні враховувати численні аспекти і точки зору.

- вузькість – широта сканування: характеризує обсяг інформації, яку людина бере до уваги під час аналізу. Люди з вузьким скануванням зосереджуються на конкретних деталях, тоді як із широким – аналізують загальну картину.

- конкретна – абстрактна концептуалізація: стосується способу, яким людина осмислює інформацію. Конкретний стиль орієнтований на безпосередні факти і деталі, а абстрактний – на ідеї, концепції та узагальнення.

- зрівняння – загострення: визначає, як людина сприймає і оцінює відмінності між об'єктами. Загострювачі акцентують увагу на відмінностях, тоді як зрівнювачі схильні зменшувати їхню значущість.

Отже, когнітивний стиль є не тільки основою мислення, а й важливим чинником, який впливає на професійне зростання та адаптацію в певній діяльності, зокрема в психології. У наступному параграфі розглянемо саме роль стилів мислення у формуванні професійної компетентності психолога.

1.3. Роль стилів мислення у формуванні професійної компетентності психолога

Роль стилів мислення у формуванні професійної компетентності психолога є надзвичайно важливою, оскільки саме мисленнєві процеси визначають ефективність пізнавальної, аналітичної та практичної діяльності фахівця. У професійній діяльності психолог повинен не лише володіти теоретичними знаннями, а й вміти їх творчо застосовувати, аналізувати ситуації, приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до індивідуальних

потреб клієнтів. Стилi мислення безпосередньо впливають на ці процеси, забезпечуючи багатогранність та гнучкість у професійній діяльності [24;34].

К. Гораш зазначає, що кожен стиль мислення дозволяє психологу обирати найефективніший спосіб взаємодії з клієнтом. Наприклад, аналітичний стиль сприяє ретельному вивченню деталей проблеми, що дозволяє побачити її структуру та приховані причини. Інтуїтивний стиль, у свою чергу, дозволяє швидко ухвалювати рішення на основі загального враження чи підсвідомого сприйняття [8].

А. В. Зінченко вважає, що розвиток професійної рефлексії є ключовим аспектом діяльності психолога, адже здатність критично оцінювати власні дії, рішення та їхній вплив на клієнтів є основою для професійного зростання та вдосконалення. Рефлексія дозволяє фахівцю розпізнавати як успішні стратегії у роботі, так і ті, що потребують корекції, сприяючи постійному самовдосконаленню [17].

На думку Я.С. Лукацької, психолог регулярно стикається із ситуаціями, які потребують аналізу власних методів роботи, оцінки досягнутих результатів і перевірки їх відповідності цілям. У цьому процесі важливу роль відіграють стилі мислення, які визначають індивідуальний підхід до самоаналізу та критичного оцінювання. Наприклад, судовий стиль мислення, описаний Р. Дж. Стернбергом, сприяє розвитку здатності аналізувати власну діяльність з точки зору її результативності, етичності та відповідності професійним стандартам. Психологи з таким стилем мислення зазвичай здатні уважно оцінювати кожен аспект своєї роботи, визначаючи сильні та слабкі сторони [30].

Л. М. Руденко вказує, що розвиток рефлексії також пов'язаний із формуванням професійного самопізнання, що означає здатність психолога розуміти, як його власні переконання, емоції та стиль мислення впливають на взаємодію з клієнтами. Рефлексія допомагає розпізнавати власні когнітивні й емоційні реакції, запобігаючи переносу особистісних установок на професійну діяльність. Наприклад, психолог, який володіє інтуїтивним стилем мислення,

може використовувати рефлексію для аналізу того, наскільки його інтуїтивні здогадки відповідають реальній ситуації клієнта [46].

Л. І. Романовська вважає, що рефлексивна діяльність стимулює адаптацію до нових викликів і допомагає фахівцю оцінювати ефективність використання різних методик та інструментів у роботі. У цьому контексті важливою є здатність переходити між різними стилями мислення залежно від конкретної ситуації. Наприклад, аналітичний стиль мислення дозволяє ретельно структурувати інформацію про клієнта, тоді як прогресивний стиль допомагає відкриватися новим підходам і методикам [45].

На думку І. А. Бурлакова, критичне мислення як компонент рефлексії є необхідним для розв'язання складних професійних дилем. Воно включає аналіз причинно-наслідкових зв'язків, оцінку альтернативних рішень і передбачення можливих наслідків своїх дій. У цьому процесі рефлексія стає інструментом не лише оцінювання минулого досвіду, а й планування майбутньої професійної діяльності [5].

Критичне мислення є важливим компонентом професійної компетентності психолога, оскільки воно забезпечує здатність аналізувати інформацію, перевіряти її достовірність і ухвалювати обґрунтовані рішення. У професійній діяльності фахівцю доводиться працювати з великою кількістю теоретичних концепцій, емпіричних досліджень і клієнтських історій, тому критичність мислення допомагає розрізнити науково обґрунтовані методи від суб'єктивних суджень чи популярних, але непідтверджених підходів. Без цієї здатності психолог може стати жертвою когнітивних упереджень або приймати рішення на основі неперевірених даних, що знижує ефективність його роботи [2;27].

Додатково, критичне мислення сприяє розвитку рефлексії та самокритичності, що є необхідними якостями для психолога. Усвідомлення власних обмежень і можливих помилок дозволяє спеціалісту вдосконалювати свої професійні навички, шукати нові знання та адаптувати підходи до роботи з клієнтами. Психолог, який володіє критичним мисленням, не сприймає

інформацію на віру, а прагне перевірити її, розглянути альтернативні погляди та знайти найбільш ефективні рішення в кожному конкретному випадку [7;22].

Критичність мислення допомагає уникати стереотипів і суб'єктивних суджень у процесі консультування. Психолог повинен вміти оцінювати ситуацію з різних точок зору, враховувати унікальні особливості кожного клієнта і не піддаватися впливу особистих упереджень, що особливо важливо при роботі з людьми з різним життєвим досвідом, культурними особливостями та світоглядними позиціями. Завдяки критичному мисленню фахівець може не лише аналізувати поведінку клієнта, а й сприяти розвитку його власної здатності мислити усвідомлено та раціонально [10;33].

С. П. Дерев'яноко зазначає, що здатність адаптувати стиль мислення до різних ситуацій підвищує здатність психолога ефективно працювати в умовах невизначеності. Наприклад, прогресивний стиль мислення дозволяє відкриватися новим методикам і підходам, тоді як консервативний стиль сприяє дотриманню перевірених стратегій у роботі з клієнтами [12].

І. П. Лисенкова вказує, що стилі мислення впливають на здатність психолога розуміти та управляти емоціями – як власними, так і клієнтів. Візуальні, аудіальні чи кінестетичні переваги в мисленні допомагають фахівцю будувати ефективну комунікацію та знаходити підхід до клієнтів із різними сенсорними типами [29].

М. Онуфрієнко додає, що синтезаторський стиль мислення стимулює творчий підхід до роботи. Психологи з таким стилем здатні знаходити нетривіальні рішення навіть у складних або нестандартних ситуаціях, що сприяє розвитку інновацій у практичній психології [38].

О. В. Яремійчук зазначає, що стиль мислення також визначає здатність психолога до навчання та самовдосконалення. Особистості з ієрархічним стилем мислення, наприклад, легко структурують знання, а з монархічним – зосереджуються на поглибленому вивченні окремих аспектів. Така систематичність допомагає розвивати професійну компетентність через підвищення кваліфікації [55].

Отже, стилі мислення є базовою основою для формування професійної компетентності психолога, впливаючи на його аналітичні, рефлексивні, емоційні та творчі здібності. Таке розуміння та усвідомлене використання сприяє не лише професійному розвитку, а й більш ефективній взаємодії з клієнтами, що є ключовим аспектом у роботі практикуючого психолога.

Висновки до першого розділу

Стилi мислення є багатогранним явищем, яке вивчається на перетині кількох наукових дисциплін, включаючи психологію, філософію, педагогіку та когнітивні науки. Подібне дослідження базується на широкому теоретичному підґрунті, яке включає аналіз когнітивних процесів, індивідуальних відмінностей у сприйнятті, обробці та інтерпретації інформації, а також взаємодію цих факторів із особистісними характеристиками.

Науковці розглядають стиль мислення як специфічний спосіб організації когнітивної діяльності, що характеризує індивідуальність суб'єкта. Такий спосіб визначається особливостями обробки інформації, схильністю до аналізу чи синтезу, схильністю до інтуїтивного чи логічного підходу до вирішення завдань, а також рівнем гнучкості мислення. У межах цієї концепції стилі мислення пояснюються як відносно стійкі способи пізнавальної діяльності, які проявляються в різних сферах діяльності людини.

Одним із перших дослідників, які заклали основи вивчення стилів мислення, був Р. Дж. Стернберг. Він розробив теорію ментального самоуправління, яка описує стилі мислення через різні аспекти когнітивної діяльності: формулювання завдань, виконання поставлених цілей, оцінку результатів і здатність до самоаналізу. В основі цієї теорії лежить ідея, що стиль мислення формується як відповідь на специфічні вимоги середовища і завдання, з якими стикається індивід.

У свою чергу, А. Ф. Харісон і Р. М. Бремсон запропонували п'ять основних стилів мислення – аналітичний, синтезуючий, прагматичний,

ідеалістичний і реалістичний. Зазначені стилі пояснюють, як індивід організовує свої думки та підходить до вирішення різних проблем, акцентуючи увагу на унікальності кожного способу мислення.

Також вагоме значення для вивчення стилів мислення має концепція когнітивних стилів, яка описує індивідуальні способи обробки інформації. Наприклад, когнітивні стилі, такі як польова залежність/незалежність або рефлексивність/імпульсивність, визначають характер взаємодії особистості із середовищем, а також її здатність адаптуватися до змінних умов.

Інший важливий аспект теоретичних основ вивчення стилів мислення – це взаємозв'язок між когнітивними стилями та міжпівкульною асиметрією мозку. Наприклад, функціонування правої півкулі пов'язане з інтуїтивним і образним мисленням, тоді як ліва півкуля відповідає за логічне, послідовне мислення. Такі відмінності в нейропсихологічних основах когнітивної діяльності впливають на те, як людина сприймає та обробляє інформацію.

Теоретичні основи також включають розгляд впливу культурних, соціальних та професійних факторів на формування стилів мислення. Зокрема, культурний контекст визначає цінності, пріоритети та норми мислення, які можуть домінувати в суспільстві, тоді як професійна діяльність формує специфічні когнітивні стратегії, необхідні для ефективного виконання завдань.

Отже, стилі мислення є складною багатовимірною категорією, яка охоплює когнітивні, особистісні, соціокультурні та нейропсихологічні аспекти.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИЛІВ МИСЛЕННЯ

Даний розділ присвячений обґрунтуванню вибору методик для дослідження стилів мислення майбутніх психологів. Визначено основні

підходи до аналізу когнітивних особливостей, що впливають на професійну діяльність. Описано методики дозволяють виявити домінуючий стиль мислення, здатність до критичного аналізу, рефлексії та прийняття рішень. Враховано валідність, надійність та практичну значущість обраних інструментів дослідження. Застосування визначених методик сприятиме глибшому розумінню індивідуальних особливостей майбутніх психологів та їхньої професійної підготовки.

2.1. Обґрунтування вибору методик для дослідження стилів мислення

У процесі дослідження стилів мислення майбутніх психологів важливо використовувати комплексний підхід, що дозволяє виявити різні аспекти їхньої когнітивної діяльності. Обрані методики спрямовані на визначення індивідуальних особливостей мислення, здатності до аналізу, критичного оцінювання інформації та самостійного прийняття рішень.

Методика «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) дозволяє визначити основні стилі мислення, що дає можливість оцінити, як майбутні психологи обробляють інформацію, ухвалюють рішення та підходять до вирішення професійних завдань. Методика є широко використовуваною у дослідженнях когнітивних стилів та має високу валідність.

Методика визначення когнітивного стилю (польової залежності/незалежності за Г. Віткіним) досліджує здатність людини до самостійного структурування інформації та рівень залежності від зовнішнього контексту. Польова незалежність асоціюється з аналітичним мисленням та самостійністю в оцінці ситуацій, що є важливими характеристиками для психологів. Методика допомагає визначити, наскільки досліджувані схильні до автономного або контекстуально-залежного сприйняття інформації.

Тест критичності мислення Л. Старкі (адаптація О. Луценко) спрямований на оцінку рівня критичного мислення, що є ключовим для професійної діяльності психолога. Він допомагає виявити здатність аналізувати, порівнювати, робити логічні висновки та оцінювати аргументи. Критичне мислення необхідне для прийняття обґрунтованих рішень у сфері психологічного консультування та діагностики.

Обрані методики є ефективними інструментами для вивчення стилів мислення майбутніх психологів, оскільки дозволяють комплексно оцінити їхні когнітивні особливості, схильність до аналізу, рефлексії та критичного мислення.

Методика «Стилі мислення» (Р. Бремсон та Е. Харрісон) доцільна для дослідження переважних когнітивних стратегій, які майбутні психологи використовують у процесі мислення та прийняття рішень, що допомагає визначити їхню схильність до аналітичного, синтетичного або прагматичного підходу в роботі з клієнтами.

Методика визначення когнітивного стилю (польової залежності/незалежності за Г. Віткіним) є актуальною для виявлення рівня автономності мислення, тобто наскільки досліджувані здатні самостійно структурувати інформацію без зовнішніх орієнтирів, щоважливо для психологів, оскільки їхня робота вимагає незалежного оцінювання ситуацій та гнучкості мислення.

Тест критичності мислення Л. Старкі (адаптація О. Луценко) доцільний для оцінки здатності майбутніх психологів до обґрунтованого аналізу інформації, логічного мислення та формування власних висновків. Критичне мислення є невід'ємною складовою психологічної діагностики та консультування, тому дана методика допомагає визначити рівень розвитку цих навичок.

Застосування зазначених методик у комплексі дозволяє отримати цілісне уявлення про стилі мислення майбутніх психологів та їхню професійну готовність до роботи.

2.2. Методика «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном)

Опитувальник «Стиль мислення» являє собою методику для визначення переважного способу мислення людини. Він спрямований на виявлення індивідуальних когнітивних стратегій, які людина використовує при обробці інформації, постановці запитань і прийнятті рішень.

Структура опитувальника чітко організована та містить вступну інструкцію, серію тверджень із варіантами закінчень і систему підрахунку балів. Інструкція пояснює, що завдання респондента полягає у ранжуванні запропонованих варіантів завершення тверджень від найбільш до найменш відповідного. Такий формат забезпечує максимальну точність результатів, оскільки змушує респондента вибирати найбільш релевантний варіант, навіть якщо кілька з них здаються однаково прийнятними [58].

Основна частина опитувальника складається з низки ситуаційних запитань, які охоплюють різні аспекти когнітивної діяльності: сприйняття нової інформації, аналіз проблем, ухвалення рішень, навчання, організація роботи та ставлення до теорії. Кожне запитання представлено у вигляді незавершеного твердження з п'ятьма можливими варіантами завершення. Респондент оцінює їх, розставляючи бали від 5 до 1, де 5 означає найбільшу відповідність його стилю мислення, а 1 – найменшу, що дозволяє створити диференційований профіль мислення, що відображає індивідуальні когнітивні переваги [58].

Після заповнення опитувальника результати обробляються за допомогою спеціальної формули, яка розподіляє бали між п'ятьма основними когнітивними стилями: синтезатор, ідеаліст, прагматик, аналітик і реаліст. Кожен із цих стилів характеризується певним підходом до обробки інформації, вирішення проблем і прийняття рішень. Наприклад, синтезатор прагне до пошуку нових ідей і нестандартних рішень, ідеаліст орієнтується на цілісність та узгодженість, прагматик віддає перевагу ефективним і практичним

рішенням, аналітик зосереджується на системному аналізі та деталях, а реаліст керується конкретними фактами та практичними міркуваннями.

Окрім основних характеристик кожного стилю мислення, в опитувальнику також представлено їхні переваги та потенційні недоліки, що допомагає не лише ідентифікувати власний стиль мислення, але й усвідомити його сильні та слабкі сторони, що може сприяти розвитку більш гнучкого та адаптивного підходу до розв'язання завдань [58].

Отже, опитувальник «Стиль мислення» є інструментом для самопізнання та розвитку, який допомагає визначити, як людина мислить, які когнітивні стратегії для неї характерні та яким чином вона може покращити свої навички аналізу, прийняття рішень і взаємодії з інформацією.

2.3. Методика визначення когнітивного стилю (польової залежності/незалежності за Г. Віткіним)

Методика визначення когнітивного стилю (польової залежності/незалежності за Г. Віткіним) спрямована на визначення когнітивного стилю особистості за критерієм польової залежності або незалежності. Вона дозволяє оцінити, наскільки людина орієнтується на зовнішні соціальні фактори при ухваленні рішень або, навпаки, наскільки вона самостійна у своїх судженнях та діях. Тест застосовується у сфері психологічного консультування, профорієнтації, навчального процесу та діагностики індивідуальних особливостей мислення.

Опитувальник містить 54 твердження, які охоплюють різні аспекти мислення та поведінки людини. Респонденту необхідно оцінити кожне твердження за чотирибальною шкалою [60]:

- 1 – ні, це не так;
- 2 – скоріше ні, ніж так;
- 3 – скоріше так, ніж ні;
- 4 – цілком згоден.

Тест також містить шкалу брехні, яка дозволяє оцінити достовірність відповідей.

1. Сімейні відносини – ставлення до традиційних сімейних ролей та моральних норм у шлюбі.

2. Ставлення до нововведень – схильність до сприйняття нових ідей або дотримання традицій.

3. Психологічний захист – рівень стресостійкості та використання механізмів захисту.

4. Професійна діяльність – орієнтація на авторитети та зовнішні оцінки в роботі.

5. Матеріальні цінності – ставлення до матеріальних речей і побутових аспектів.

6. Стереотипи та соціальні установки – міра орієнтації на суспільні норми.

7. Ідеологія та політичні погляди – сприйняття законів, влади та соціальних процесів.

8. Соціальне оточення – ступінь залежності від думки інших людей.

Сума набраних балів визначає рівень польової незалежності (ПНЗ) або польової залежності (ПЗ):

Від 48 до 96 балів – високий рівень польової незалежності.

Від 97 до 143 балів – середній рівень польової незалежності.

Від 144 до 192 балів – високий рівень польової залежності.

Польова незалежність (ПНЗ) свідчить про високий рівень самостійності, розвинене аналітичне мислення, схильність до незалежного ухвалення рішень. Такі люди добре орієнтуються в нових ситуаціях, менш схильні до впливу соціальних стереотипів і володіють високою самооцінкою [60].

Польова залежність (ПЗ) характеризується залежністю від соціального оточення, орієнтацією на думку інших людей, складнощами в диференціації власних переконань та нав'язаних норм. Такі люди можуть бути більш емоційно чутливими, але менш самостійними у прийнятті рішень [60].

Тест використовується у психологічному консультуванні, освіті та професійній орієнтації. Залежно від результатів, можуть бути розроблені рекомендації щодо розвитку аналітичного мислення або, навпаки, роботи над соціальною адаптацією та незалежністю особистості.

2.4. Тест критичності мислення Л. Старкі (адаптація О. Луценко)

Методика розроблена Л. Старкі та адаптована О. Луценко. Тест на критичне мислення є об'єктивним інструментом оцінки здібностей, який може використовуватися як індивідуально, так і в груповому форматі. Методика відповідає основним психометричним критеріям, таким як надійність, валідність і дискримінативність, та має стандартизовані норми для дорослих чоловіків і жінок [44].

Результати тестування можуть інтерпретуватися у відповідності до встановлених норм, класифікуючи рівень критичного мислення як дуже високий, високий, середній, низький або дуже низький. Окрім цього, можливий детальний якісний аналіз отриманих результатів [44].

Тест має вербальний характер і складається з 27 запитань або тверджень, кожне з яких містить чотири варіанти відповідей, з яких лише один є правильним. Оскільки тест є однофакторним, його підсумковий результат представлений єдиним загальним показником критичного мислення, що варіюється від 0 до 27 балів.

Висновки до другого розділу

У другому розділі було розглянуто методичні засади дослідження стилів мислення, що включають обґрунтування вибору відповідних методик, їхню теоретичну основу та особливості застосування.

Аналіз методів діагностики стилів мислення показав, що для комплексного дослідження цього феномену доцільним є використання кількох взаємодоповнюючих методик. Зокрема, методика «Стилі мислення» за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном дозволяє визначити домінуючі стилі розумової

діяльності особистості, що допомагає краще зрозуміти її пізнавальні процеси та індивідуальні підходи до розв'язання задач.

Методика визначення когнітивного стилю за Г. Віткіним дає можливість оцінити рівень польової залежності чи незалежності, що є важливим аспектом сприйняття та обробки інформації. Даний метод дозволяє виявити ступінь автономності мислення та самостійності особистості в аналізі інформаційних потоків.

Тест критичності мислення Л. Старкі (у адаптації О. Луценко) спрямований на вимірювання здатності людини до рефлексивного та раціонального аналізу інформації, а також виявлення рівня критичного мислення. Його результати дають змогу оцінити, наскільки людина здатна ставити під сумнів отриману інформацію, логічно аргументувати свою точку зору та уникати когнітивних упереджень.

Отже, сукупне використання цих методик дозволяє комплексно дослідити стилі мислення, їхню взаємодію та вплив на когнітивну діяльність особистості. Отримані результати можуть слугувати основою для подальшого аналізу особливостей розумової діяльності індивіда, а також для розробки програм розвитку когнітивних здібностей і корекції можливих проблем у мисленні.

РОЗДІЛ 3

ХІД І РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Даний розділ присвячений результатам емпіричного дослідження стилів мислення. Розглянуто організацію дослідження, а також основні етапи його проведення. Описано методики, які використовувались для збору даних, зокрема методика «Стилі мислення» за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном, визначення когнітивного стилю за Г. Віткіним та тест критичності мислення

за Л. Старкі. Наведено аналіз отриманих результатів, який дозволяє зробити висновки щодо особливостей стилів мислення у досліджуваних. Окремо виділено гендерні особливості стилів мислення майбутніх психологів. Додатково було оцінено вплив стилів мислення на успішність навчання та професійну орієнтацію. Результати дослідження підтверджують існування взаємозв'язку між стилем мислення та навчальними та професійними досягненнями респондентів.

3.1. Організація та етапи проведення дослідження

Для проведення дослідження стилів мислення майбутніх психологів було визначено чітку організацію та етапи дослідження, що включають підготовчий етап, основний етап збору даних, а також етап обробки та аналізу отриманих результатів.

На підготовчому етапі було сформульовано основну мету дослідження, яку полягала в дослідженні стилів мислення майбутніх психологів та їх зв'язку з професійною орієнтацією, а також визначено основні завдання, які мали на меті виявити характерні особливості когнітивних стилів та їх вплив на професійну підготовку. Було обрано відповідну методологію дослідження, зокрема, методики, що дозволяють оцінити стилі мислення та когнітивні характеристики (зокрема методики «Стилі мислення» Р. Бремсона та Е. Харрісона, діагностика критичності мислення за Л. Старкі та інші).

Основний етап збору даних включав організацію анкетування та тестування студентів психологічних факультетів. Вибірка учасників була складена із студентів різних курсів, з рівномірним розподілом між статями, щоб забезпечити збалансовану і репрезентативну вибірку. Важливим аспектом було врахування різного рівня досвіду студентів, щоб відобразити можливі зміни в стилях мислення залежно від рівня їх професійної підготовки. Учасники проходили серію тестів, що оцінювали різні когнітивні

характеристики, такі як критичність мислення, полінезалежність та стилі мислення (реалістичний, аналітичний, ідеалістичний та інші).

На етапі обробки та аналізу результатів були проведені статистичні аналізи для порівняння середніх значень, а також для виявлення можливих залежностей між стилями мислення та іншими змінними, такими як професійна орієнтація студентів. Використовувалися методи порівняння груп та перевірки статистичної значущості, що дозволило оцінити наявність або відсутність значущих відмінностей між групами учасників з різними орієнтаціями на кар'єру або наукову діяльність.

Отже, дослідження було структуровано таким чином, щоб забезпечити достовірність результатів та надати можливість для глибокого аналізу впливу стилів мислення на професійну підготовку майбутніх психологів.

Вибірку для дослідження було обрано з огляду на специфіку дослідження стилів мислення майбутніх психологів та з метою забезпечення репрезентативності результатів. Участь взяли 50 студентів 3-4 курсів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, оскільки на цих етапах навчання студенти вже мають певний рівень професійної підготовки і знань, що дозволяє ефективно досліджувати їх когнітивні стилі в контексті розвитку психологічної діяльності.

Збалансованість статей (50% жінок і 50% чоловіків) була важлива для забезпечення того, щоб отримані результати не залежали від статі учасників, що дозволило уникнути статевих упереджень і оцінити вплив інших факторів на стилі мислення. Така рівномірна репрезентація статей також дозволяє робити більш обґрунтовані висновки про універсальність результатів серед студентів, незалежно від їх статевої приналежності.

Стосовно вікового складу, у вибірці були учасники віком від 18 до 20 років (42%) та від 21 до 23 років (58%), що важливо, оскільки студенти старших курсів можуть мати більш розвинені стилі мислення, зумовлені досвідом навчання та професійними орієнтаціями. Більшість учасників, що належать до вікової групи 21-23 роки, мають досвід практичної роботи та

можуть бути більш орієнтовані на певну професійну діяльність, що допомогло отримати глибші дані про вплив навчання на розвиток когнітивних стилів.

Отже, вибірка була обрана таким чином, щоб забезпечити рівномірне представлення учасників за статтю та віком, а також включати студентів, які знаходяться на різних етапах навчання, що дозволяє дослідити зміни в стилях мислення в процесі професійної підготовки майбутніх психологів.

Під час дослідження учасникам було поставлено питання: «Що для вас найважливіше у майбутній кар'єрі психолога?». На це питання 30% респондентів обрали відповідь «Високий рівень доходу та кар'єрне зростання», що свідчить про орієнтованість деякої частини студентів на досягнення матеріального та професійного успіху. 30% обрали варіант «Наукова діяльність та дослідження», що вказує на інтерес до академічної кар'єри та наукових досягнень у психології. 12% респондентів зазначили, що для них важливіше «Допомога людям і покращення їхнього життя», що свідчить про орієнтацію на практичну допомогу клієнтам. Інші 28% відповіли, що для них важливий «Гнучкий графік роботи та можливість працювати на себе», що вказує на прагнення до більшої самостійності в роботі та контролю над робочим часом.

Додатково, 44% учасників опитування висловили бажання працювати за фахом психолога після закінчення навчання, в той час як інші або не визначились з цього питання, або не планують працювати у цій сфері, що відображає певну невизначеність чи інтерес до інших можливостей кар'єрного розвитку серед студентів.

3.2. Аналіз результатів за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном)

Середньогрупові показники щодо домінуючих стилів мислення серед майбутніх психологів представлені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Показники стилів мислення майбутніх психологів (n=50)

Стиль мислення	Середнє значення
Синтезатор	53.52
Ідеаліст	48
Прагматик	48.6
Аналітик	58.06
Реаліст	58.7

Для наочності отримані результати представлені у вигляді рисунку 3.1.

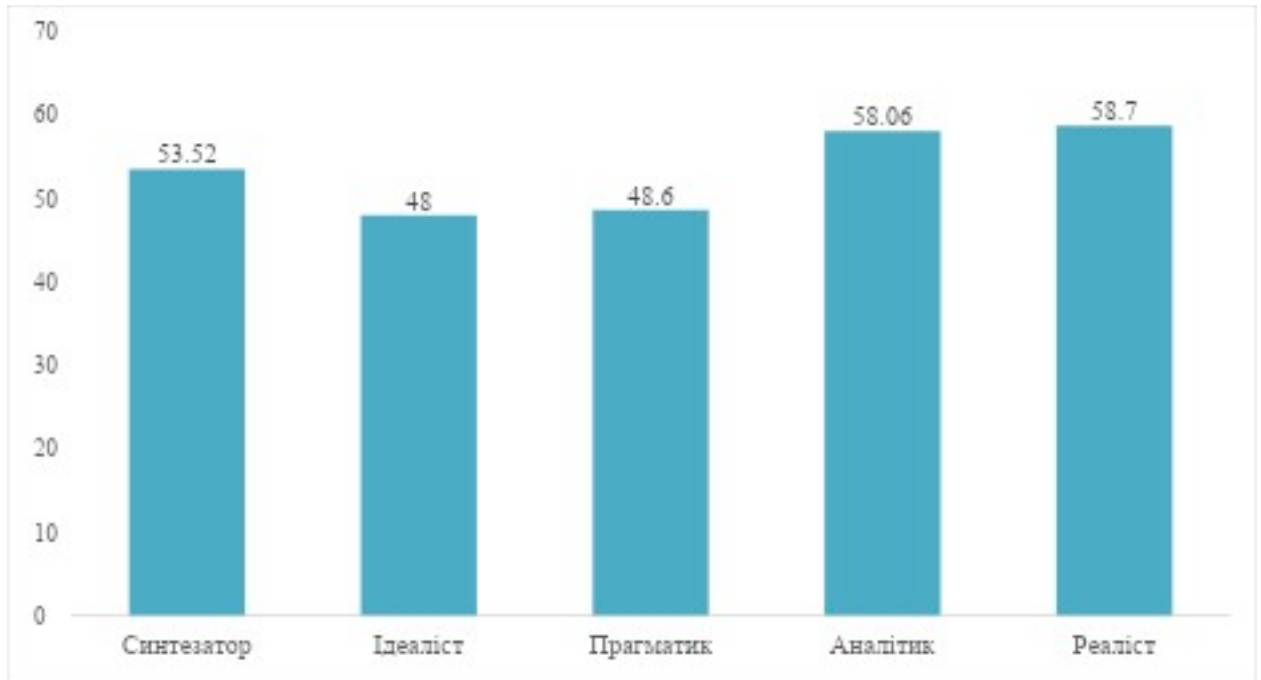

Рис. 3.1. Показники стилів мислення майбутніх психологів

Середньогрупові показники домінуючих стилів мислення серед майбутніх психологів, представлені в таблиці 3.1, вказують на різні тенденції в когнітивних стратегіях студентів. Серед цих стилів найбільше вираженим є стиль реаліста, з середнім значенням 58,7, що свідчить про те, що більшість студентів схильні орієнтуватися на практичні, реалістичні аспекти життя, прагнучи досягати результатів, спираючись на факти і реальність. Вони виявляють тенденцію до об'єктивного, практичного підходу у вирішенні завдань, надаючи перевагу тому, що є перевіреним і реальним у їхній діяльності.

Порівняно з реалістами, дещо менше вираженим є стиль аналітика, з середнім значенням 58,06. Даний стиль вказує на здатність студентів до глибокого аналізу та систематизації інформації. Вони схильні розглядати проблему з усіх боків, ретельно її вивчаючи, прагнучи зрозуміти структуру та

компоненти, що складають її, що також вказує на значну схильність до логічного мислення і системного підходу в роботі.

Стиль синтезатора, що займає середнє значення 53,52, також знаходиться на досить високому рівні, що означає, що частина студентів виявляє схильність до поєднання різних ідей і концепцій в єдину цілісну картину. Однак цей стиль не є домінуючим серед групи. Окрім того, стиль прагматика, з середнім показником 48,6, також є характерним для деяких студентів. Прагматики схильні до практичного застосування своїх знань, орієнтуючись на досягнення конкретних результатів у реальних ситуаціях.

Найменше вираженим є стиль ідеаліста з середнім значенням 48. Ідеалісти, на відміну від реалістів та аналітиків, мають схильність до абстрактних ідеалів і принципів, орієнтуючись на досягнення високих моральних стандартів. Однак це не є основним напрямком мислення для більшості студентів, оскільки їхні переваги зосереджені на більш практичних та реалістичних аспектах діяльності.

Отже, аналіз середньогрупових показників свідчить про те, що більшість майбутніх психологів схильні до реалістичного та аналітичного стилів мислення, які дозволяють їм ефективно орієнтуватися у реальних ситуаціях та глибоко аналізувати складні проблеми.

Отримані результати щодо домінуючих стилів мислення серед майбутніх психологів мають важливе значення для розуміння того, як студенти підходять до своєї майбутньої професійної діяльності. Відзначаючи, що більшість з них виявляють схильність до реалістичного та аналітичного стилів мислення, можна зробити висновок про їхню орієнтацію на практичні, обґрунтовані та структуровані методи роботи.

Стиль реаліста, який є найбільш вираженим серед студентів, вказує на прагнення до застосування психологічних знань у реальних ситуаціях, що може бути важливим аспектом при роботі з клієнтами, де важливо орієнтуватися на конкретні факти та реальність, надаючи допомогу через практичні методи та техніки. Реалісти, ймовірно, будуть схильні до

застосування перевірених підходів у роботі з людьми, спрямованих на досягнення конкретних результатів у процесі психологічної допомоги або розвитку.

Аналітичний стиль мислення, що також є досить вираженим серед студентів, вказує на здатність до глибокого аналізу та системного підходу, що важливо для психолога, який має вміти не лише слухати клієнта, а й виявляти основні проблеми та тенденції, застосовувати методи, що дозволяють краще зрозуміти глибинні процеси у людській поведінці. Аналітики зазвичай більше зосереджуються на деталях і взаємозв'язках між різними аспектами ситуації, що дозволяє їм більш точно діагностувати проблеми та ефективно підходити до їхнього вирішення.

Серед майбутніх психологів також спостерігається схильність до стилю синтезатора. Такий стиль важливий для професійної діяльності, оскільки психологи, які володіють здатністю поєднувати різні ідеї та концепції, можуть бути більш креативними у розробці нових підходів та методів роботи, що також допомагає їм ефективніше працювати в міждисциплінарних командах, де важливо комбінувати різні погляди та практики для досягнення комплексних результатів.

З іншого боку, стиль прагматика та ідеаліста, хоча й не є найбільш домінуючими, теж мають своє значення. Прагматизм може бути корисним у роботі з клієнтами, коли потрібно досягти конкретних, практичних результатів, орієнтуючись на ефективність та доцільність. Ідеалізм, хоча й менш виражений, може бути важливим для формування етичних орієнтирів та моральних принципів у професії, що має велике значення у роботі психолога, де дотримання високих моральних стандартів і підтримка людської гідності є ключовими аспектами.

Отже, результати свідчать, що майбутні психологи демонструють схильність до практичного, структурованого та аналітичного підходів до своєї діяльності, що дозволяє очікувати, що вони будуть успішно працювати в

реальних умовах, застосовуючи глибокий аналіз і розуміння людської поведінки для досягнення конкретних результатів у професійній практиці.

3.3. Результати визначення когнітивного стилю за Г. Віткінім

Середньогрупові показники щодо когнітивних стилів серед майбутніх психологів представлені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Показники когнітивних стилів майбутніх психологів (n=50)

Шкала	Середнє значення
Шкала брехні	14.18
Сімейні відносини	14.52
Ставлення до нововведень	13.22
Психологічний захист	12.96
Професійна діяльність	14.26
Ставлення до матеріальних предметів	14.32
Стереотипи та соціальні установки	12.98
Ідеологія та політичні відносини	14.32
Соціальне оточення	13.9

Середньогрупові показники когнітивних стилів майбутніх психологів, представлені у таблиці 3.2, дають змогу оцінити ключові аспекти їхнього мислення, сприйняття та відношення до різних сфер життя. Згідно з отриманими даними, найбільше значення зафіксовано на шкалах «Ідеологія та політичні відносини» та «Ставлення до матеріальних предметів» (14.32), що може свідчити про те, що ці студенти мають стійкі, чітко сформовані уявлення про ці сфери. Такий показник може вказувати на певну впевненість та усталеність у соціальних, економічних та політичних питаннях, що також може впливати на їхню професійну діяльність, де важливо мати чітке бачення і відповідальне ставлення до соціальних та етичних проблем.

Шкала «Професійна діяльність» також має досить високий результат (14.26), що підкреслює важливість професійних орієнтацій у когнітивному стилі майбутніх психологів, що може означати, що студенти з цієї групи мають

високий рівень інтересу і мотивації до розвитку кар'єри в психології, а також відзначаються організованістю та схильністю до планування своєї діяльності в професійному контексті.

Інші показники, зокрема «Сімейні відносини» (14.52), «Соціальне оточення» (13.9) і «Ставлення до нововведень» (13.22), свідчать про те, що майбутні психологи часто оцінюють важливість сімейних та соціальних зв'язків, а також мають помірковане ставлення до змін і нововведень, що є важливим для адаптації в професії, де постійно відбуваються зміни в підходах і методах роботи.

Низькі значення на шкалі «Психологічний захист» (12.96) і «Стереотипи та соціальні установки» (12.98) можуть вказувати на те, що майбутні психологи схильні до критичного аналізу своїх власних установок, менше піддаються психологічним бар'єрам або захисним механізмам, а також виявляють відкритість до нових ідей, незважаючи на традиційні соціальні установки.

Для наочності отримані результати представлені у вигляді рисунку 3.2.

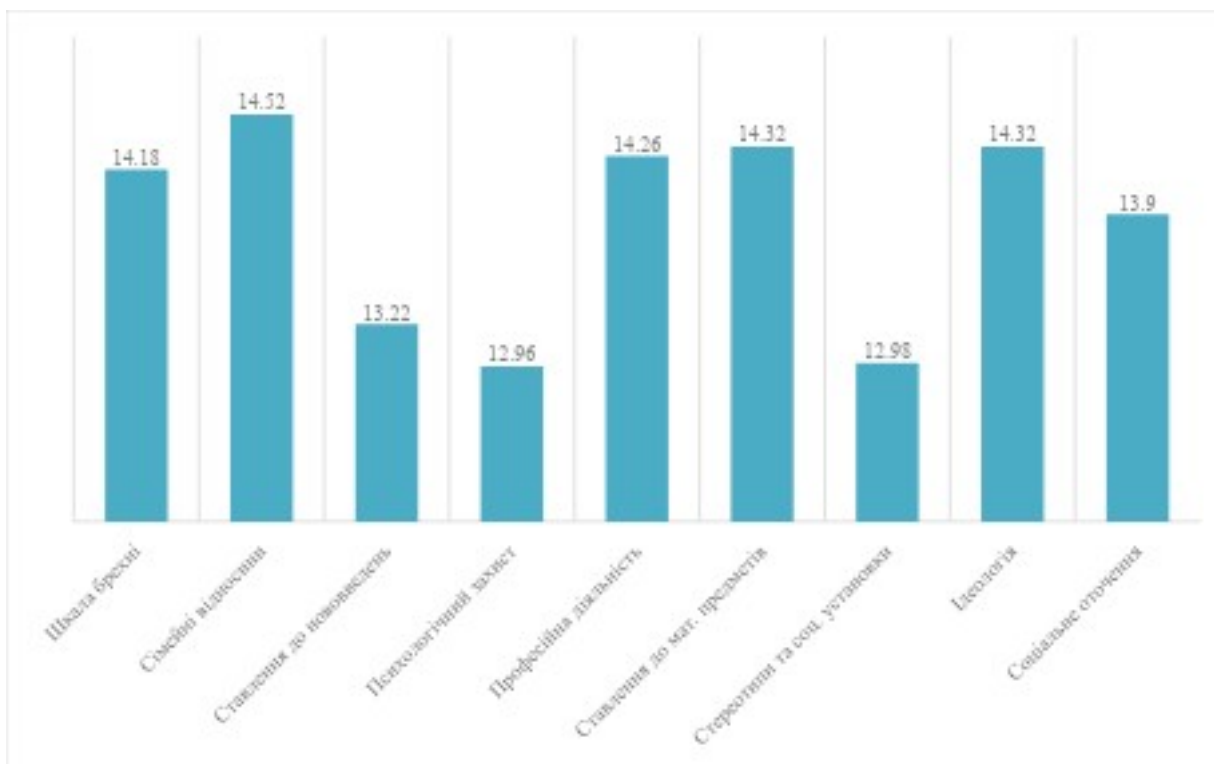

Рис. 3.2. Показники когнітивних стилів майбутніх психологів

Отже, загальна картина когнітивних стилів серед майбутніх психологів вказує на їхню орієнтованість на професіоналізм, стійкість до соціальних тисків, а також здатність до адаптації до нових умов і змін у соціальних та політичних сферах, що підкреслює важливі риси, які мають бути притаманні психологам у їхній професійній діяльності.

Отримані показники були інтерпретовані та визначені у відповідності до рівнів проявів польової залежності/незалежності, що відображено на рис. 3.3.

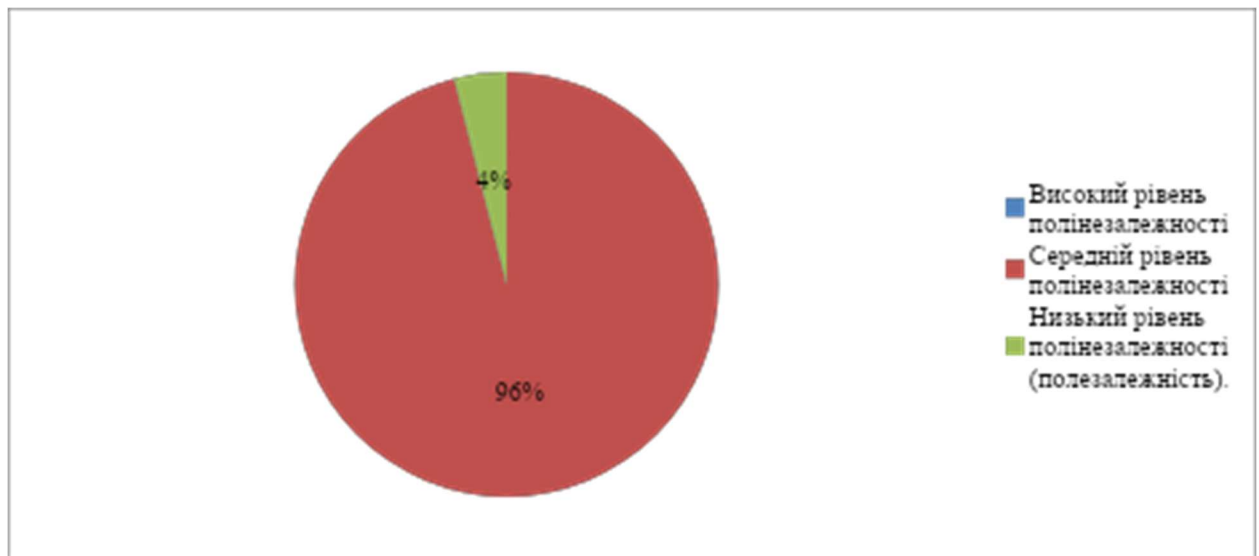

Рис. 3.3. Показники проявів польової залежності/незалежності майбутніх психологів

Отримані показники щодо проявів польової залежності/незалежності серед майбутніх психологів свідчать про домінуючий середній рівень полінезалежності серед учасників дослідження. 96% респондентів продемонстрували середній рівень полінезалежності, що вказує на їх здатність аналізувати ситуації, зберігаючи певну відстань від зовнішніх факторів, що свідчить про те, що більшість студентів здатні приймати рішення, ґрунтуючись на об'єктивному аналізі ситуації, а не під впливом оточення або на зовнішньому тиску.

Така характеристика є важливою для майбутніх психологів, оскільки в професійній діяльності їм необхідно мати здатність до незалежного прийняття рішень, враховуючи конкретні факти та обставини, не піддаючись зайвому впливу соціальних або культурних факторів, що дозволяє більш ефективно

працювати з клієнтами та застосовувати психологічні методи та техніки на основі особистих оцінок і критеріїв.

Низький рівень полінезалежності (польова залежність), який виявлено лише у 4% учасників, свідчить про наявність інтерналізованої схильності до впливу соціальних факторів і навколишнього середовища. Така особливість може впливати на здатність майбутніх психологів до об'єктивного оцінювання ситуацій та прийняття рішень, оскільки вони можуть бути схильні до більшого впливу соціальних умов, у тому числі на рівні міжособистісних відносин чи групових стандартів, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки в професійній діяльності, де психологам інколи необхідно балансувати між об'єктивністю і співчуттям, зважаючи на специфіку роботи з людьми.

На нашу думку, середній рівень полінезалежності серед більшості майбутніх психологів свідчить про те, що вони здатні до незалежного та раціонального мислення, не піддаючись зайвому впливу зовнішніх умов або соціальних факторів, що є важливим аспектом професії психолога, оскільки він часто стикається з ситуаціями, де необхідно об'єктивно оцінювати обставини, приймати рішення та застосовувати професійні методи. Психолог, який має середній рівень полінезалежності, не схильний до сліпого прийняття соціальних стандартів або очікувань, що дозволяє йому уникати упередженості та адаптувати підхід до кожного клієнта відповідно до його індивідуальних потреб.

Важливим аспектом є те, що полінезалежність дозволяє психологам зберігати критичне мислення та об'єктивність у складних або емоційно насичених ситуаціях, таких як робота з травмованими або стресовими клієнтами. Вони можуть точніше аналізувати інформацію, враховуючи лише факти і внутрішні критерії, а не піддаючись емоціям чи зовнішнім тискам. Така здатність дозволяє психологу не лише бути самостійним у професійних оцінках, а й зберігати рівновагу між емпатією та необхідністю зберігати об'єктивність у роботі.

Середній рівень полінезалежності також вказує на баланс між здатністю до самостійного прийняття рішень і здатністю до адаптації під впливом змін у навколишньому середовищі. Майбутні психологи з таким рівнем полінезалежності можуть добре адаптуватися до різних умов роботи, не втрачаючи своєї індивідуальності і професійної свідомості. Вони здатні до самоаналізу і не залежать від зовнішніх стандартів або думок інших, однак при цьому можуть враховувати важливі соціальні контексти і допомагати своїм клієнтам адаптуватися до реалій навколишнього світу. Отже, середній рівень полінезалежності є оптимальним для психолога, оскільки забезпечує здатність до незалежного аналізу, об'єктивного прийняття рішень і адаптивності до різних умов.

3.4. Опис результатів діагностики критичності мислення за Л. Старкі

Отримані показники щодо рівнів критичності мислення представлені у вигляді рис. 3.4.

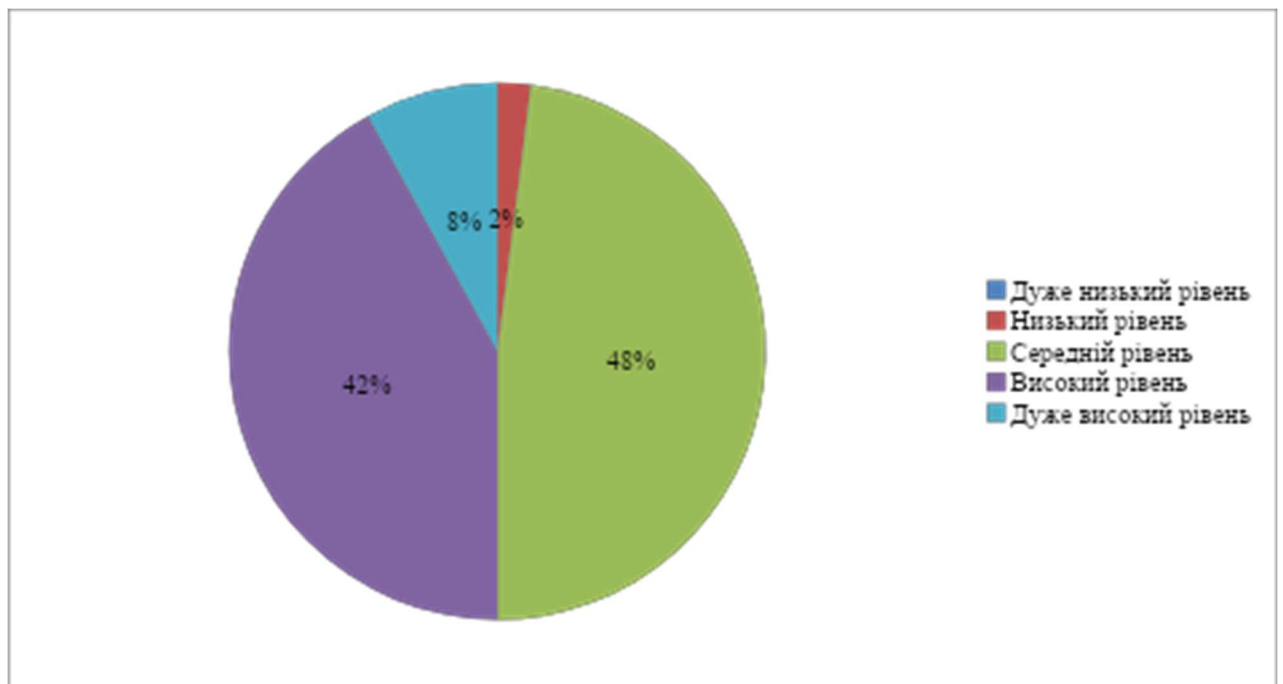

Рис. 3.4. Показники рівня критичності мислення майбутніх психологів

Показники рівня критичності мислення серед майбутніх психологів, згідно з отриманими результатами, демонструють широкий спектр рівнів розвитку цієї важливої компетенції. Більшість учасників (48%) мають середній рівень критичності мислення, що свідчить про здатність аналізувати і оцінювати інформацію, проте без високої гнучкості в умовах складних або нестандартних ситуацій, що може бути характерно для студентів на етапі навчання, коли вони вже мають базові навички критичного мислення, але ще не досягли високого рівня його розвитку.

Високий рівень критичності мислення (42%) відображає здатність студентів до більш глибокого та обґрунтованого аналізу інформації, включаючи здатність відрізнити факти від думок, а також виявляти суперечності та невідповідності в аргументах, що є важливою характеристикою для майбутніх психологів, адже дозволяє їм здійснювати ефективний аналіз різних психологічних ситуацій, не піддаючись поверхневим або упередженим уявленням.

Дуже високий рівень критичності мислення (8%) вказує на невелику частку студентів, які володіють значними аналітичними навичками та можуть проводити глибокий, всебічний аналіз у складних умовах. Вони здатні самостійно формулювати аргументи та застосовувати їх у практичній діяльності, зокрема в контексті психологічної роботи з клієнтами.

Низький рівень критичності мислення, зафіксований у 2% учасників дослідження, свідчить про те, що ці студенти мають труднощі у правильному аналізі інформації та можуть бути схильними до спрощених чи поверхневих суджень, що може впливати на їхню професійну діяльність у майбутньому.

Отже, отримані результати свідчать про наявність різноманітних рівнів розвитку критичності мислення серед майбутніх психологів. Більшість з них демонструють середній або високий рівень, що вказує на потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення цієї навички, що є ключовою для успішної практики психолога.

Для визначення взаємозв'язку між досліджуваними параметрами нами було використано коефіцієнт кореляції Пірсона. Отримані результати відображені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Показники кореляційного аналізу (n=50)

	Полінезалежність	Критичність мислення
Синтезатор	0.14963	0.15595
Ідеаліст	0.05091	-0.22399
Прагматик	0.24655***	0.52922**
Аналітик	0.40292**	-0.00708
Реаліст	0.00324	0.22646
Критичність мислення	0.34377*	

Примітка: * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,1$

Отримані показники кореляції між різними когнітивними характеристиками майбутніх психологів вказують на значущі взаємозв'язки між стилями мислення та рівнем полінезалежності, а також критичності мислення.

Кореляція між стилем Прагматик та Полінезалежністю має значення 0.24655 ($p \leq 0,1$), що вказує на помірно слабкий, але статистично значущий зв'язок, що може означати, що прагматичні особи, які схильні до практичного вирішення завдань і орієнтовані на конкретні результати, виявляють певну незалежність від зовнішніх впливів, однак цей зв'язок не є дуже сильним.

Кореляція між Прагматиком та Критичністю мислення становить 0.52922 ($p \leq 0,01$), що вказує на помірно сильний, позитивний зв'язок, що є статистично значущим, що означає, що прагматичні особи мають схильність до розвитку критичного мислення, що є важливим для

ефективної оцінки різних ситуацій та прийняття раціональних рішень – це взаємозв'язок, який вказує на те, що прагматичні студенти здатні не тільки до практичного вирішення проблем, але й до їх аналізу з точки зору логіки та обґрунтованості.

Кореляція між Аналітиком і Полінезалежністю дорівнює 0.40292 ($p \leq 0,01$), що свідчить про середньо-сильний зв'язок, статистично значущий, що може означати, що аналітичні особи, які схильні до ретельного розгляду інформації та логічних висновків, мають вищий рівень полінезалежності, тобто вони менш схильні до впливу зовнішніх факторів при прийнятті рішень.

Кореляція між Критичністю мислення і Полінезалежністю становить 0.34377 ($p \leq 0,05$), що вказує на помірно слабкий, але статистично значущий зв'язок, що свідчить про те, що люди з високим рівнем критичності мислення схильні до більшої незалежності від зовнішніх впливів при оцінці ситуацій та прийнятті рішень.

Інтеграція аналітичного підходу та здатності до критичного осмислення інформації є надзвичайно важливою для майбутніх психологів, оскільки це дозволяє не лише формувати обґрунтовані висновки, але й ефективно адаптуватися до складних і динамічних умов професійної діяльності. Психологи часто стикаються з необхідністю аналізувати і розуміти складні емоційні, психологічні та соціальні проблеми клієнтів. Для того, щоб надати кваліфіковану допомогу, психолог повинен вміти чітко та логічно структурувати інформацію, сприймати її з різних точок зору, оцінюючи як

об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти ситуації, що робить аналітичне мислення важливим інструментом у професійній практиці.

Додатково, критичне осмислення інформації дозволяє психологам не тільки правильно оцінювати події чи дії, але й виявляти потенційні недоліки в існуючих теоріях, методах чи підходах, що важливо для забезпечення високої якості наданих консультацій або терапевтичних послуг, оскільки кожен клієнт є унікальним, і підхід до вирішення його проблем повинен базуватися на ретельному аналізі конкретної ситуації.

Завдяки розвитку полінезалежності психологи здатні залишатися об'єктивними, не піддаючись сильному впливу зовнішніх факторів, таких як соціальні стереотипи чи емоційний стан клієнта. Вміння бути незалежним від контексту дозволяє зберігати неупередженість та не допустити, щоб власні уподобання чи переконання впливали на професійні рішення. Водночас це дозволяє психологам приймати більш збалансовані і справедливі рішення, ґрунтуючись виключно на фактах і логічних міркуваннях.

Критичне мислення, поєднане з полінезалежністю, також дає змогу психологам більш чітко формулювати рекомендації, розробляти стратегії для вирішення складних ситуацій і застосовувати найефективніші методи лікування або терапії. Вони можуть розглядати різні перспективи на одну й ту саму проблему, що дозволяє знаходити оптимальні варіанти для кожного конкретного випадку, що, в свою чергу, підвищує ефективність роботи психолога і покращує якість взаємодії з клієнтами.

Отже, розвиток аналітичного підходу і критичного мислення є основою професійної діяльності психолога, оскільки дозволяє йому не тільки приймати обґрунтовані рішення, але й забезпечувати високий рівень об'єктивності в роботі, що є важливим фактором для успішної кар'єри та досягнення позитивних результатів у психологічній практиці.

3.5. Гендерні особливості стилів мислення майбутніх психологів

Для визначення статевих відмінностей серед стилів мислення нами було використано критерій Ст'юдента для порівняння двох незалежних вибірок (див. табл. 3.4-3.6).

Таблиця 3.4.

Порівняння за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) (n=50)

	Середнє значення (жінки)	Середнє значення (чоловіки)	темп.	Критичні значення
Синтезатор	53.72	53.32	0.3756	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106
Ідеаліст	47.92	48.08	-0.14018	
Прагматик	48.04	49.16	-0.85719	
Аналітик	58.56	57.56	0.6089	
Реаліст	58.52	58.88	-0.37368	

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає.

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.5.

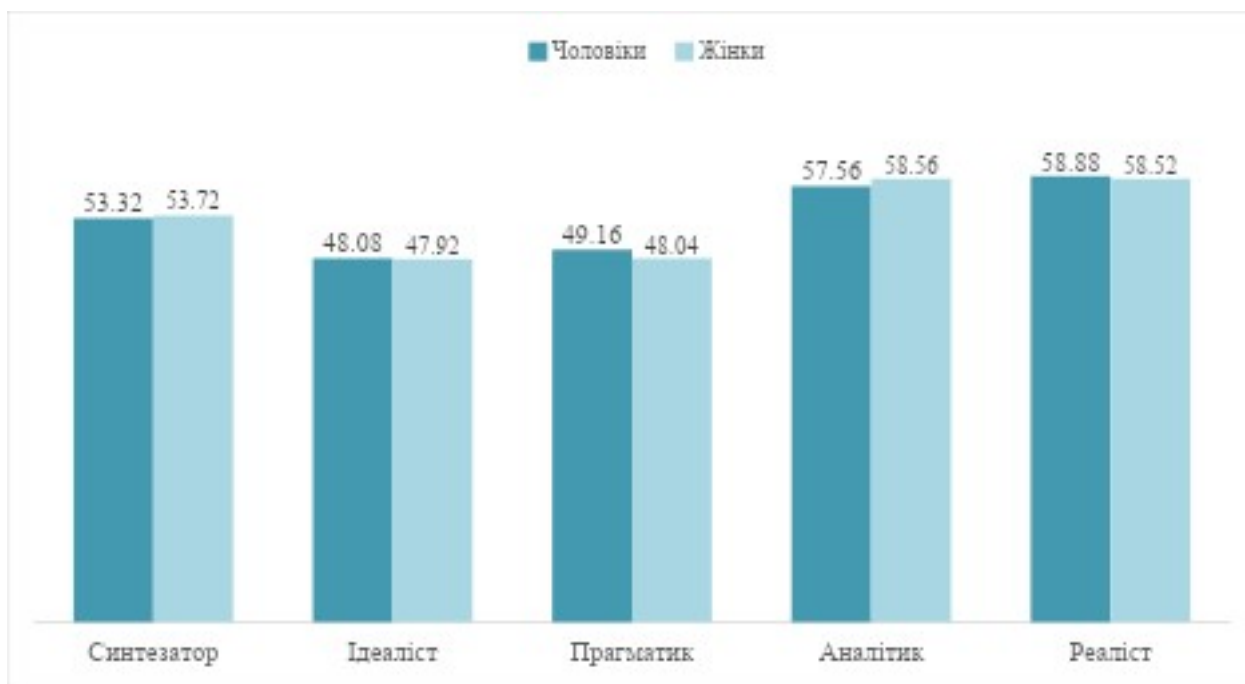

Рис. 3.5. Порівняння за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном)

У результаті дослідження було проведено аналіз стилів мислення майбутніх психологів за методикою Р. Бремсона та Е. Харрісона з метою виявлення можливих статевих відмінностей. Для перевірки гіпотези про наявність таких відмінностей використовувався t-критерій Ст'юдента, який дозволяє порівнювати середні значення у двох незалежних вибірках.

Аналіз отриманих результатів показав, що між чоловіками та жінками не існує статистично значущих розбіжностей у жодному з досліджуваних стилів мислення, що означає, що представники обох статей демонструють схожі підходи до обробки інформації, прийняття рішень та аналізу ситуацій. Відсутність значущих відмінностей свідчить про те, що стать не є визначальним фактором у формуванні стилю мислення серед майбутніх психологів.

Отже, можна зробити висновок, що когнітивні особливості майбутніх фахівців у сфері психології є універсальними та не залежать від статевої приналежності, що може свідчити про те, що професійні вимоги, навчання та особистісні якості, які розвиваються в процесі здобуття психологічної освіти, формують подібні підходи до мислення як у чоловіків, так і у жінок.

Таблиця 3.5.

Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним

(n=50)

	Середнє значення (жінки)	Середнє значення (чоловіки)	темп.	Критичні значення
Полінезалежність	124.16	125.16	-0.38383	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає.

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.6.

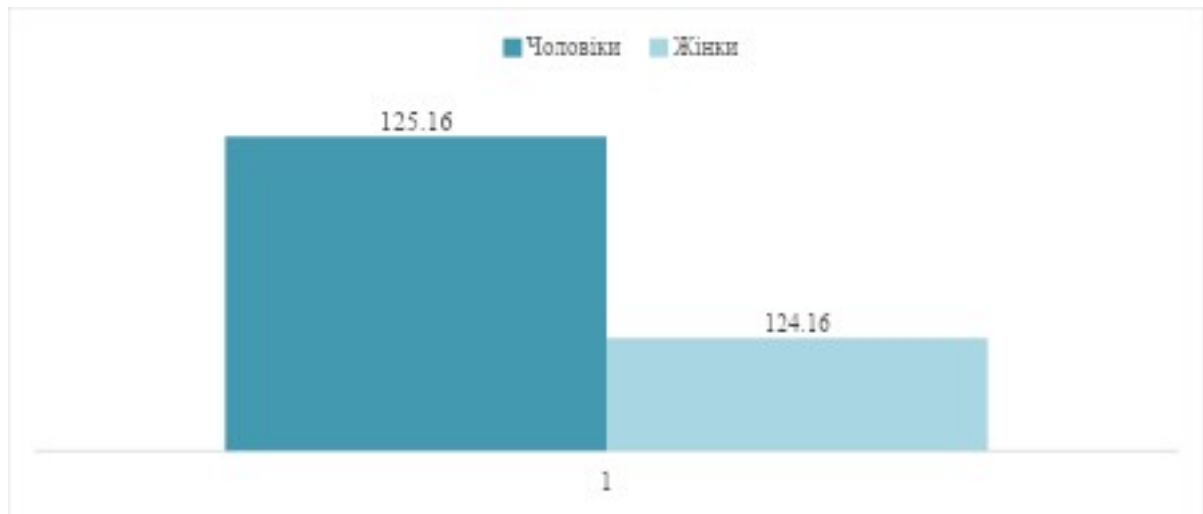

Рис. 3.6. Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним

Для оцінки когнітивного стилю майбутніх психологів було використано методику Г. Віткіна, яка визначає рівень полінезалежності – тобто здатності особистості аналізувати інформацію незалежно від зовнішнього контексту.

Результати дослідження показали, що середні значення полінезалежності у групах жінок і чоловіків є дуже близькими. Аналіз за допомогою t-критерію Ст'юдента виявив, що отримане значення t не перевищує критичних порогових значень для рівнів значущості 0.05 та 0.01, що означає, що статистично значущих відмінностей між чоловіками та жінками не зафіксовано.

Відсутність статистично значущих розбіжностей свідчить про те, що представники обох статей демонструють схожий рівень полінезалежності, що означає, що чоловіки й жінки однаково ефективно обробляють інформацію, можуть аналізувати деталі незалежно від контексту та володіють подібними когнітивними стратегіями у процесі сприйняття та мислення.

Отже, результати дослідження підтверджують, що стать не є визначальним чинником у формуванні полінезалежного когнітивного стилю серед майбутніх психологів, що може бути пов'язано з особливостями

навчання, професійними вимогами та розвитком когнітивних навичок у процесі професійної підготовки.

Таблиця 3.6.

Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі (n=50)

	Середнє значення (жінки)	Середнє значення (чоловіки)	темп.	Критичні значення
Критичність мислення	16.6	16.44	0.17086	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає.

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.7.

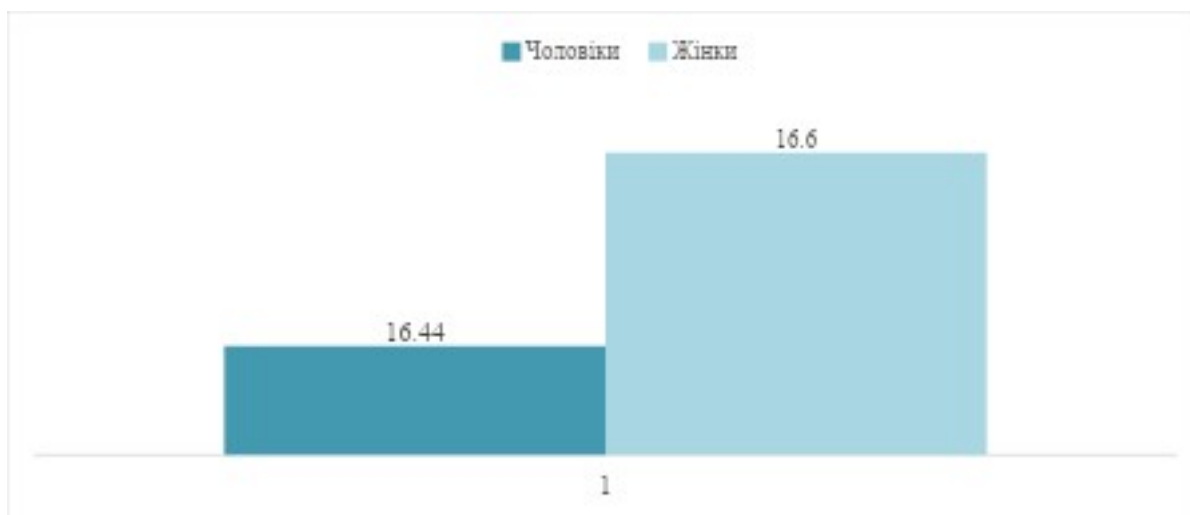

Рис. 3.7. Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі

Результати дослідження показали, що середні значення критичності мислення у жінок і чоловіків є майже ідентичними. Аналіз із використанням t-критерію Ст'юдента не виявив статистично значущих відмінностей між групами, оскільки отримане значення t значно нижче критичних значень для рівнів значущості 0.05 та 0.01.

Відсутність статистично значущих розбіжностей свідчить про те, що чоловіки та жінки мають однаковий рівень критичності мислення, що означає, що представники обох статей в рівній мірі здатні до логічного аналізу, об'єктивного оцінювання ситуацій та прийняття обґрунтованих рішень.

Отже, результати дослідження вказують на те, що стать не є визначальним чинником розвитку критичного мислення серед майбутніх психологів, що може пояснюватися особливостями професійної підготовки, яка сприяє формуванню критичного підходу до аналізу інформації незалежно від статевої приналежності.

Дослідження стилів мислення майбутніх психологів проводилося з метою визначення можливих гендерних відмінностей у когнітивних підходах до обробки інформації, прийняття рішень та аналізу ситуацій. Для цього були використані методики оцінки стилів мислення за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном, визначення когнітивного стилю за Г. Віткіним та діагностика критичності мислення за Л. Старкі. Аналіз даних проводився за допомогою t-критерію Ст'юдента, що дозволило об'єктивно порівняти результати чоловіків і жінок.

Результати дослідження показали, що середні значення у групах чоловіків і жінок є подібними, а отримані значення t-критерію не перевищують критичних рівнів, необхідних для підтвердження статистично значущих відмінностей, що свідчить про те, що когнітивні процеси у чоловіків і жінок, які навчаються на психологів, розвиваються в однаковому напрямку. Незалежно від статі, вони демонструють схожі підходи до обробки інформації, ухвалення рішень та критичного аналізу.

Аналіз когнітивного стилю за Г. Віткіним також не виявив суттєвих відмінностей між чоловіками та жінками щодо рівня полі незалежності, що означає, що представники обох статей однаково ефективно можуть сприймати та аналізувати інформацію незалежно від зовнішнього контексту. Полінезалежність є важливою характеристикою мислення, яка впливає на здатність до самостійного аналізу та прийняття рішень, що є необхідною навичкою для майбутніх психологів.

Оцінка критичності мислення за методикою Л. Старкі також не показала значущих відмінностей між чоловіками та жінками, що вказує на те, що представники обох статей володіють однаковим рівнем здатності до логічного

аналізу, об'єктивного оцінювання інформації та прийняття зважених рішень. Критичне мислення є невід'ємною частиною професійної підготовки психолога, оскільки воно впливає на здатність аналізувати ситуацію, розпізнавати маніпуляції та формувати неупереджені висновки.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що гендерні відмінності у стилях мислення майбутніх психологів є несуттєвими або відсутні зовсім, що може бути зумовлено специфікою професійної підготовки, яка сприяє розвитку універсальних когнітивних навичок незалежно від статевої приналежності. Додатково, майбутні психологи, незалежно від статі, формують схожі підходи до мислення завдяки навчальній програмі, що орієнтується на розвиток аналітичних здібностей, критичного мислення та незалежності у прийнятті рішень.

Отже, результати дослідження свідчать про те, що стать не є визначальним чинником у формуванні стилів мислення майбутніх психологів. У професійній діяльності значно більшого значення набувають особистісні особливості, рівень підготовки та професійні навички, які формуються в процесі навчання та практичної діяльності.

3.6. Вплив стилів мислення на успішність навчання і професійну орієнтацію

Для порівняння результатів між особами, що мають різні бачення успішності навчання та професійної орієнтації нами було використано критерій Ст'юдента (див. табл. 3.7-3.9).

Результати порівняння осіб, що низько оцінюють власну успішність (1-3 бали) і ті, що високо – (4-5 балів) за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) представлені у табл. 3.7.

Таблиця 3.7.

Порівняння за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) (n=50)

	Середнє значення (з низькою успішністю)	Середнє значення (з високою успішністю)	темп.	Критичні значення
Синтезатор	53.79	52.32	1.3063	t0.01 = 2.7195 t0.05 = 2.0281
Ідеаліст	46.79	49.05	-1.74676	
Прагматик	47.84	50.68	-2.04801*	
Аналітик	59.37	56.42	1.53612	
Реаліст	58.68	58.95	-0.22616	

*Примітка: * Відмінності між результатами 1 і 2 груп статистично значущі при $p \leq 0,05$*

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.8.

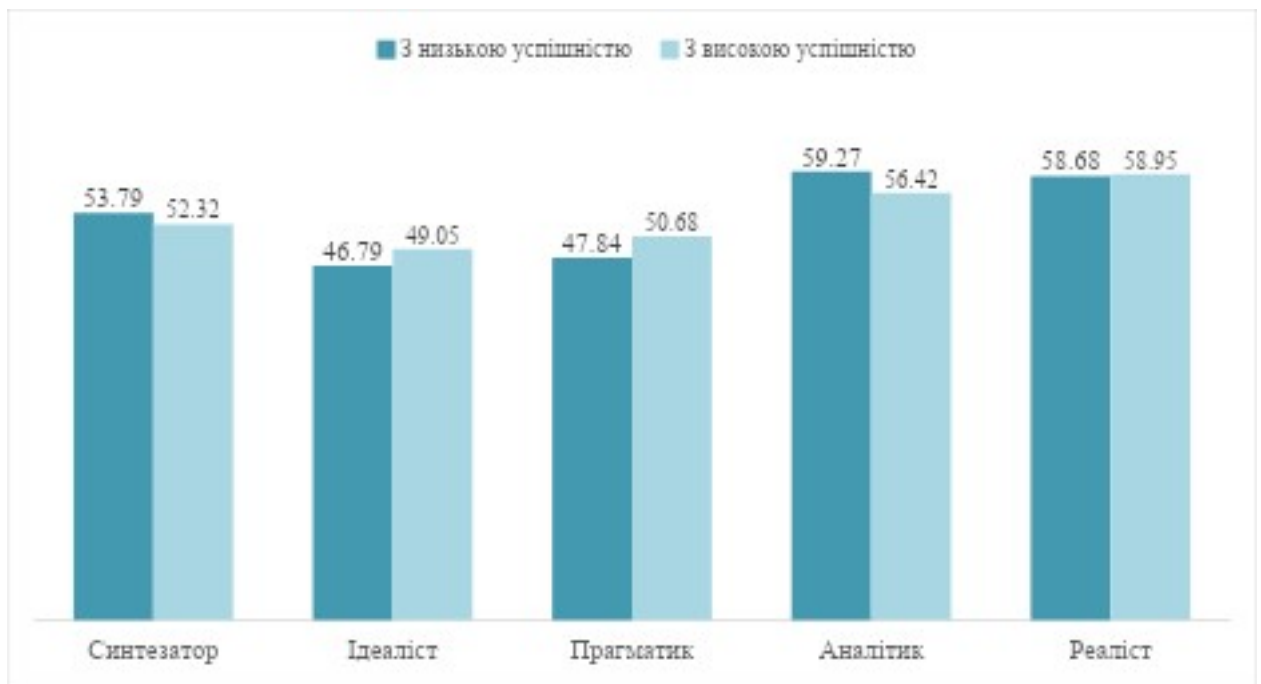

Рис. 3.8. Порівняння за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном)

Дослідження стилів мислення за методикою Р. Бремсона та Е. Харрісона показало, що рівень успішності впливає на когнітивні підходи, які використовують люди для обробки інформації та прийняття рішень. У межах аналізу було порівняно осіб, які низько оцінюють власну успішність (1–3 бали), з тими, хто вважає себе успішним (4–5 балів).

Отримані результати засвідчили, що у групи з низькою самооцінкою успішності показник за стилем мислення «Аналітик» вищий, ніж у групи з високою оцінкою успішності. Аналіз t -критерію Ст'юдента підтвердив, що ці відмінності є статистично значущими при рівні $p \leq 0,05$, що означає, що різниця не є випадковою і має психологічне підґрунтя.

Такий результат може свідчити про те, що люди, які схильні до аналітичного стилю мислення, більш критично оцінюють власні досягнення, приділяють більше уваги деталям, аналізують можливі помилки та потенційні ризики. Вони можуть бути більш самокритичними, що впливає на їхню оцінку власної успішності. Натомість особи з нижчим рівнем аналітичності, які менше заглиблюються в аналіз, можуть сприймати власні досягнення більш позитивно та менш схильні до самокритики.

Отже, результати дослідження підтверджують, що існує певний взаємозв'язок між аналітичним стилем мислення та оцінкою власної успішності. Високий рівень аналітичності може супроводжуватися підвищеною самокритичністю та більш стриманим ставленням до власних досягнень, тоді як менш аналітичні люди можуть мати більш позитивне самосприйняття навіть за аналогічних об'єктивних результатів.

Результати порівняння осіб, що низько оцінюють власну успішність (1-3 бали) і ті, що високо – (4-5 балів) за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним представлені у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним

(n=50)

	Середнє значення (з низькою успішністю)	Середнє значення (з високою успішністю)	темп.	Критичні значення
Полінезалежність	122.63	126.42	-1.31943	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка

3.9.

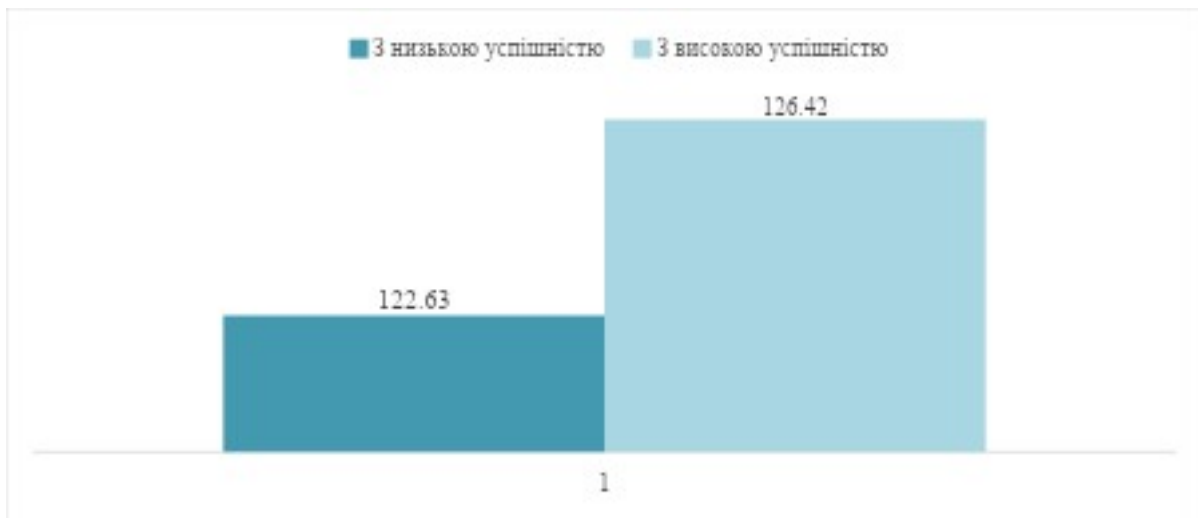

Рис. 3.9. Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним

Дослідження когнітивного стилю за методикою Г. Віткіна у груп осіб, які низько оцінюють власну успішність (1–3 бали), та тих, хто високо її оцінює (4–5 балів), показало відсутність статистично значущих відмінностей між цими групами, що означає, що рівень особистісної самооцінки успішності не впливає на особливості когнітивного стилю, зокрема на рівень полінезалежності або поляганості.

Отримані результати свідчать про те, що незалежно від того, наскільки людина вважає себе успішною, вона використовує однакові підходи до обробки інформації, сприйняття зовнішнього середовища та прийняття

рішень, що може вказувати на те, що когнітивний стиль є більш стабільною характеристикою, яка не залежить від суб'єктивної оцінки власних досягнень.

Відсутність значущих відмінностей може також свідчити про те, що незалежно від рівня впевненості у власній успішності, люди демонструють однакову здатність до аналітичного або інтуїтивного сприйняття інформації, що підтверджує припущення, що самооцінка успішності більше пов'язана з особистісними рисами, мотивацією та емоційними факторами, аніж із фундаментальними когнітивними процесами, які визначають стиль мислення.

Отже, результати дослідження дозволяють зробити висновок, що когнітивний стиль особистості не є визначальним фактором у сприйнятті власної успішності, і його прояви залишаються стабільними незалежно від рівня суб'єктивної самооцінки.

Результати порівняння осіб, що низько оцінюють власну успішність (1-3 бали) і ті, що високо – (4-5 балів) діагностики критичності мислення за Л. Старкі представлені у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі (n=50)

	Середнє значення (з низькою успішністю)	Середнє значення (з високою успішністю)	темп.	Критичні значення
Критичність мислення	16.68	15.74	0.87404	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.10.

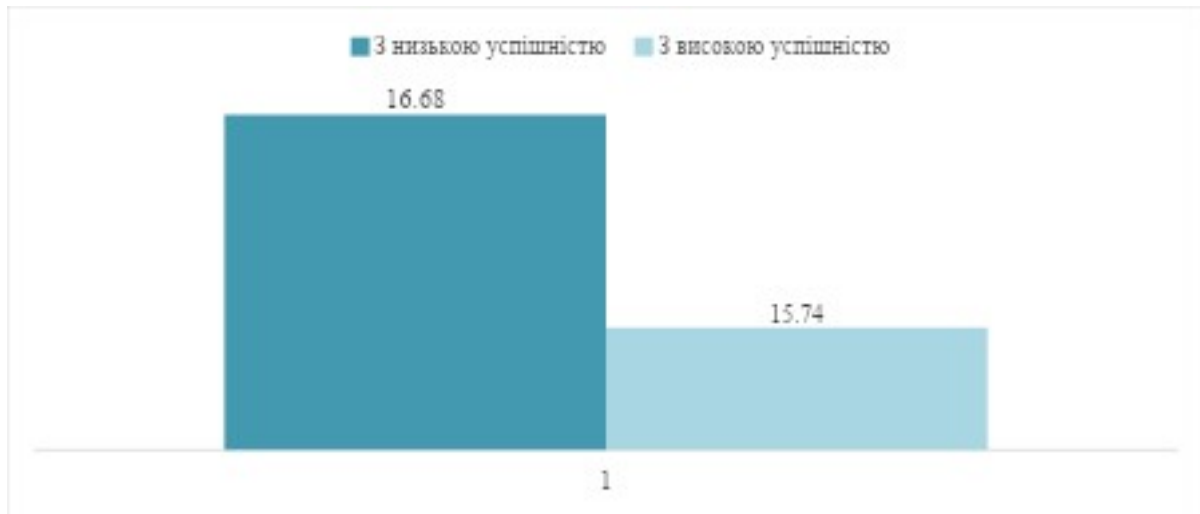

Рис. 3.10. Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі

За результатами порівняння рівня критичності мислення за Л. Старкі серед осіб, які оцінюють свою успішність на низькому (1-3 бали) та високому (4-5 балів) рівнях, не було виявлено статистично значущих відмінностей. Зокрема, середнє значення критичності мислення серед осіб з низьким рівнем оцінки успішності становить 16.68, тоді як серед осіб з високим рівнем оцінки успішності це значення дорівнює 15.74, що свідчить про те, що, незважаючи на відмінності в самооцінці успішності, рівень критичності мислення у цих двох групах є практично однаковим. Такий результат також підтверджує, що суб'єктивне оцінювання власної успішності (як низьке, так і високе) не має значного впливу на здатність осіб до критичного мислення, принаймні за цією методикою.

Результат статистичного аналізу (0.87404) також свідчить про відсутність суттєвих розбіжностей між групами, оскільки такий показник вказує на те, що різниця між середніми значеннями є недостатньо великою для того, щоб зробити висновок про наявність статистично значущих відмінностей.

Отже, можна зробити висновок, що оцінка власної успішності не є фактором, що суттєво впливає на рівень критичності мислення за

результатами цієї діагностики, що може вказувати на те, що критичне мислення не залежить від самооцінки успішності, а може бути більшою мірою зумовлене іншими факторами, такими як особистісні риси, досвід або інтелектуальні здатності.

Результати порівняння осіб, що впевнені у тому, що будуть в подальшому працювати за спеціальністю, та тих, що не знають, або впевнені, що не будуть, за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) представлені у табл. 3.10.

Таблиця 3.10.

Порівняння за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) (n=50)

	Середнє значення (впевнені у спеціальності)	Середнє значення (невпевнені у спеціальності)	темп.	Критичні значення
Синтезатор	51.27	54.73	-3.85642*	t0.01 = 2.7195 t0.05 = 2.0281
Ідеаліст	47.32	48.5	-0.9572	
Прагматик	49.14	48.55	0.43718	
Аналітик	60.14	56.77	1.96303	
Реаліст	58.82	58.64	0.17506	

*Примітка: * Відмінності між результатами 1 і 2 груп статистично значущі при $p \leq 0,01$*

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.11.

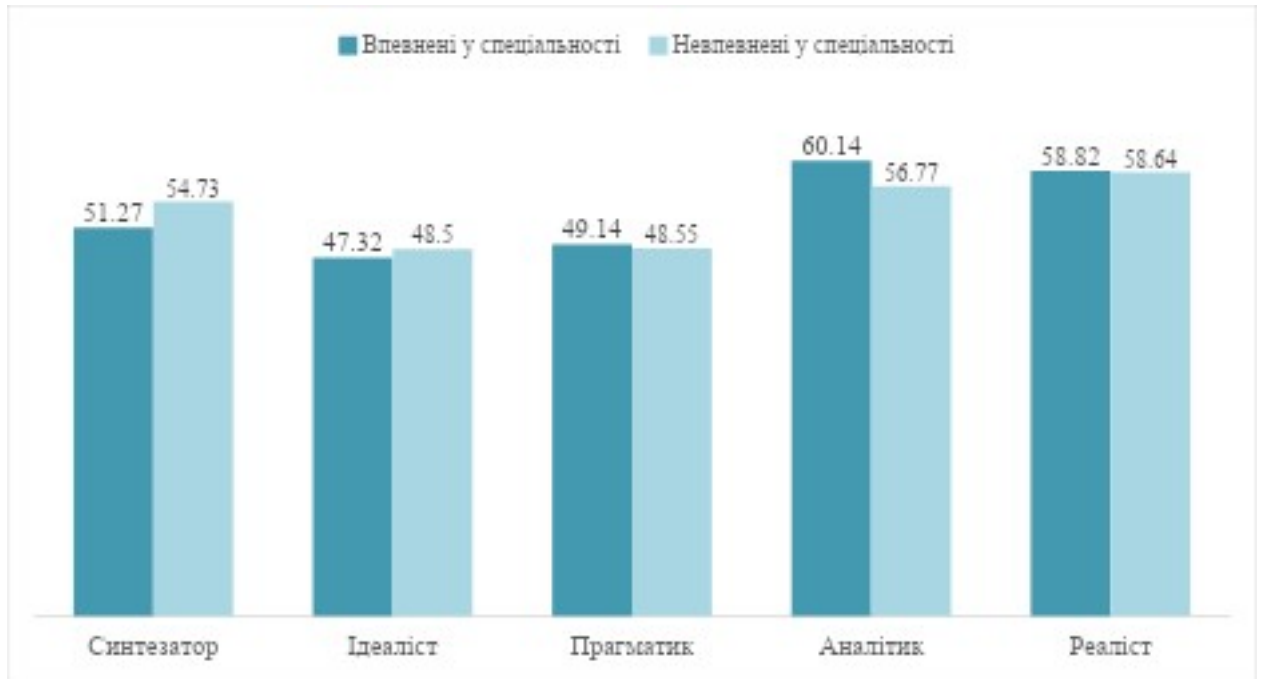

Рис. 3.11. Порівняння за методикою «Стили мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном)

Результати порівняння двох груп осіб, які відрізняються впевненістю в майбутньому працевлаштуванні за спеціальністю, виявили статистично значущі відмінності за стилем мислення "синтезатор". Рівень значущості цих відмінностей становить $p \leq 0,01$, що свідчить про високу ймовірність того, що отримані результати не є випадковими, а вказують на реальну різницю між групами.

Особи, які впевнені в тому, що будуть працювати за своєю спеціальністю, показали нижчі показники за стилем мислення «Синтезатор» (середнє значення 51.27), порівняно з тими, хто не впевнений або впевнений, що не буде працювати за спеціальністю (середнє значення 54.73), що свідчить про те, що впевненість у власному професійному майбутньому може впливати на стиль мислення, зокрема на здатність до комбінування різних ідей, підходів та інформації, що є основною характеристикою стилю «синтезатор».

Такий результат можна пояснити кількома факторами: люди, які впевнені в своєму працевлаштуванні за спеціальністю, можливо, відчують більшу стабільність і менше потребують експериментувати або застосовувати нестандартні підходи до вирішення проблем. Вони можуть бути більш схильні до використання перевірених методів і підходів. У той же час, особи, які не впевнені у своєму майбутньому, можуть бути більш відкритими до змін і нових підходів, що стимулює їх до використання стилю «Синтезатор» для розв'язання завдань. Такий стиль мислення може бути важливим для тих, хто шукає альтернативні шляхи для досягнення своїх цілей або адаптується до нових умов.

Отже, отримані результати вказують на те, що впевненість у професійному майбутньому може знижувати схильність до використання комбінуючих методів мислення, оскільки люди з відчуттям стабільності менш схильні до експериментів і пошуку нових рішень. Водночас, особи, які не впевнені у своєму працевлаштуванні, можуть більше схилитися до використання творчих підходів і нестандартних рішень, щоб адаптуватися до змінюваних обставин у професійному житті.

Результати порівняння осіб, що впевнені у тому, що будуть в подальшому працювати за спеціальністю, та тих, що не знають, або впевнені, що не будуть, за діагностикою когнітивного стилю за Г. Віткіним представлені у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11.

Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним

(n=50)

	Середнє значення (впевнені у спеціальності)	Середнє значення (невпевнені у спеціальності)	темп.	Критичні значення
Полінезалежність	123.59	125.5	-0.66647	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.12.

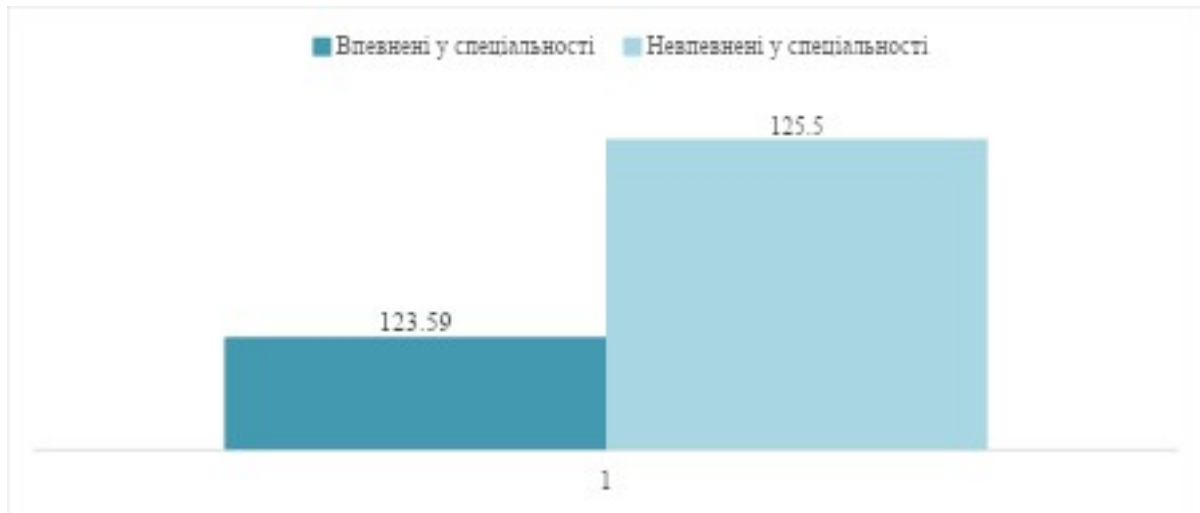

Рис. 3.12. Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним

Отримані результати, що свідчать про відсутність статистично значущих відмінностей між групами осіб, які впевнені у своєму майбутньому працевлаштуванні за спеціальністю, та тими, хто не впевнений або впевнений, що не буде працювати за спеціальністю, вказують на те, що впевненість у професійній кар'єрі не має суттєвого впливу на когнітивний стиль осіб. Зокрема, за параметром полінезалежність, який оцінює здатність особи до опрацювання інформації, прийняття рішень і взаємодії з оточенням без залежності від зовнішніх факторів, не спостерігається значних розбіжностей між двома групами.

Середнє значення показників для осіб, впевнених у своїй спеціальності (123.59), і для тих, хто не впевнений у своїй професійній кар'єрі (125.5), є близьким, що підтверджує відсутність істотної різниці у когнітивному стилі за цим параметром. Різниця в результатах цих груп є занадто малою, щоб бути статистично значущою,

оскільки вона не перевищує критичні значення, що були встановлені для рівня значущості $p \leq 0,01$, що означає, що можна стверджувати, що рівень полінезалежності не змінюється в залежності від того, чи впевнені особи у своєму професійному майбутньому.

Такий результат свідчить про те, що когнітивний стиль, зокрема схильність до полінезалежного мислення, не залежить від того, наскільки людина впевнена у своїй кар'єрі, що може бути пов'язано з тим, що полінезалежність як когнітивний стиль не є безпосередньо залежною від зовнішніх факторів, таких як професійна успішність чи впевненість у майбутньому працевлаштуванні. Вона, ймовірно, більше обумовлена індивідуальними когнітивними рисами особи, такими як її здатність до незалежного мислення, гнучкості в обробці інформації та прийнятті рішень.

Отже, отримані дані вказують на те, що впевненість у своїй кар'єрі не впливає на здатність особи до полінезалежного мислення, що підкреслює важливість розуміння когнітивних стилів як індивідуальних особливостей, які не завжди корелюють із зовнішніми факторами, такими як рівень професійної впевненості чи очікувань щодо майбутньої кар'єри.

Результати порівняння осіб, що впевнені у тому, що будуть в подальшому працювати за спеціальністю, та тих, що не знають, або впевнені, що не будуть, за діагностикою критичності мислення за Л. Старкі представлені у таблиці 3.12.

Таблиця 3.12.

Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі (n=50)

	Середнє значення (впевнені у спеціальності)	Середнє значення (невпевнені у спеціальності)	темп.	Критичні значення
Критичність мислення	16.14	16.27	-0.13593	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.13.

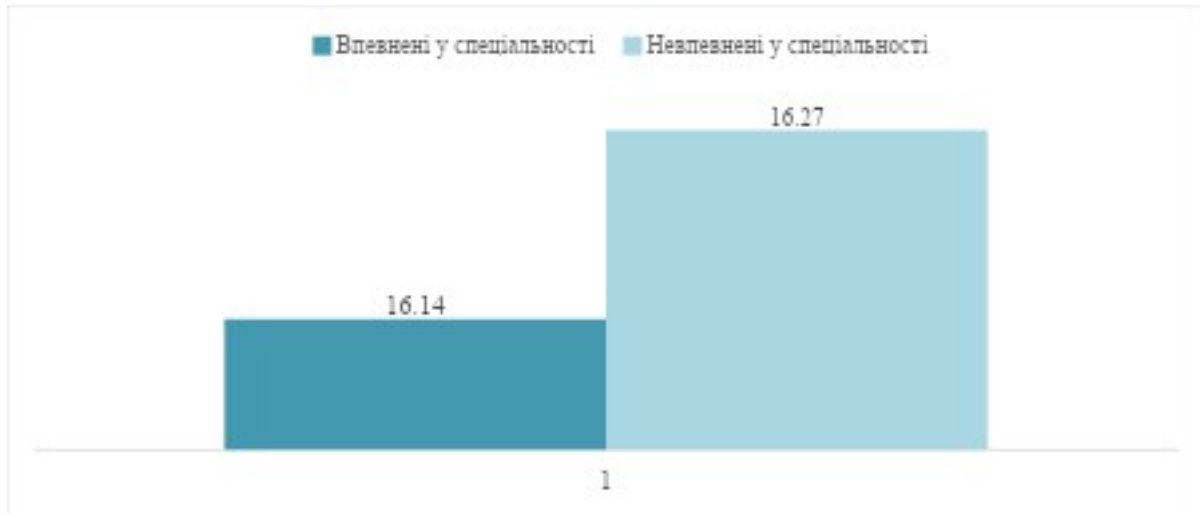

Рис. 3.13. Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі

Згідно з отриманими результатами порівняння осіб, які впевнені в тому, що будуть працювати за спеціальністю, та тих, хто не знає або впевнений, що не буде працювати за спеціальністю, за діагностикою критичності мислення за Л. Старкі, не було виявлено статистично значущих відмінностей між цими двома групами, що означає, що рівень критичності мислення, вимірний за цією методикою, не залежить від професійної впевненості або очікувань щодо майбутньої кар'єри. Обидві групи показали схожі результати, що свідчить про те, що фактори, пов'язані з професійними планами або впевненістю в майбутньому працевлаштуванні, не впливають значно на здатність до критичного мислення.

Такий результат може вказувати на те, що критичне мислення є більше зумовленим іншими факторами, такими як особистісні риси, інтелектуальні здібності або досвід, а не залежить від впевненості у своїй професійній кар'єрі. Враховуючи відсутність статистичних відмінностей, можна зробити висновок, що не впевненість у майбутній кар'єрі, а саме інші аспекти особистості, можуть мати більший вплив на розвиток і використання критичного мислення.

Аналогічно для виявлення професійної ідентичності нами було порівняно результати за двома групами: 1 – орієнтовані на високий рівень доходу та кар'єрне зростання і 2 – орієнтовані на наукову діяльність та дослідження. Результати порівняння цих двох груп за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) представлені у табл. 3.13.

Таблиця 3.13.

Порівняння за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном) (n=50)

	Середнє значення (група 1)	Середнє значення (група 2)	темп.	Критичні значення
Синтезатор	54.2	52.27	1.20639	t0.01 = 2.7633 t0.05 = 2.0484
Ідеаліст	46.67	49.8	-2.38081*	
Прагматик	47.2	45.8	0.92912	
Аналітик	58.4	62.47	-2.05381*	
Реаліст	60.4	57.6	2.32261*	

*Примітка: * Відмінності між результатами 1 і 2 груп статистично значущі при $p \leq 0,05$*

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.14.

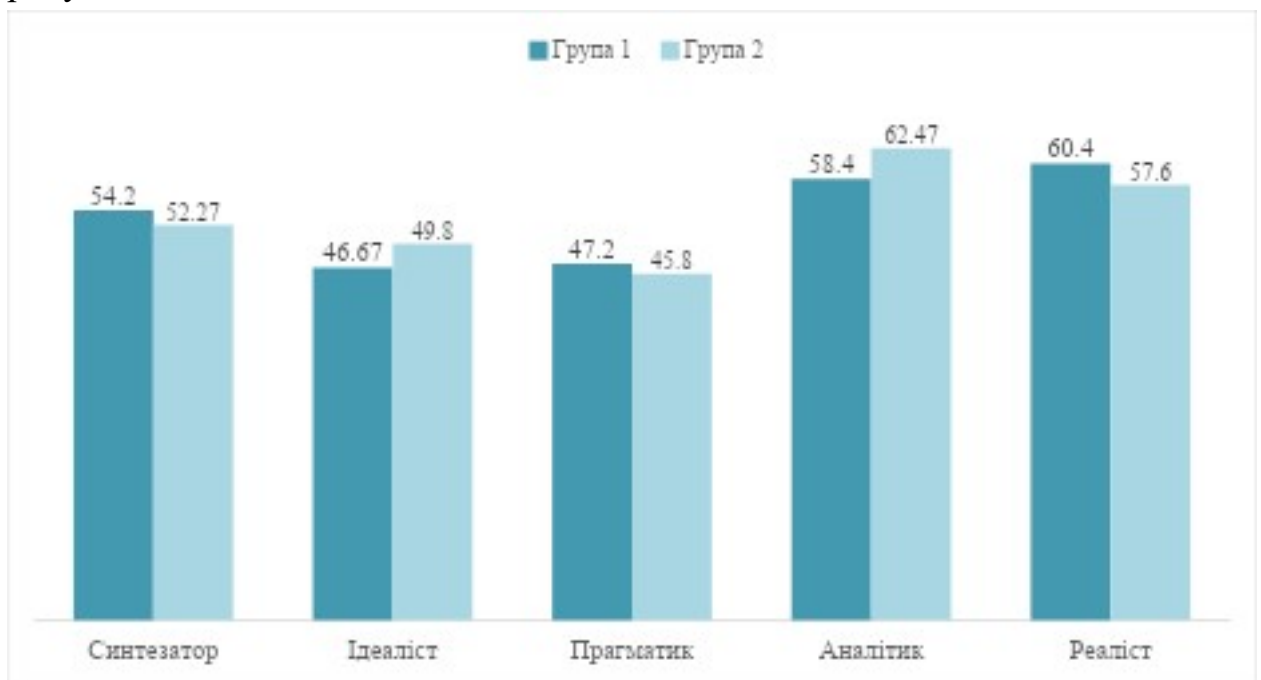

Рис. 3.14. Порівняння за методикою «Стилі мислення» (за Р. Бремсоном та Е. Харрісоном)

Результати порівняння двох груп – осіб, орієнтованих на кар'єрне зростання та високий рівень доходу, та осіб, які зосереджені на науковій діяльності та дослідженнях – вказують на те, що професійні орієнтації значною мірою впливають на вибір стилю мислення, що означає, що люди, які мають конкретні амбіції щодо кар'єри та доходів, схильні до реалістичного підходу в плануванні та прийнятті рішень, зосереджуючи увагу на практичних, досяжних результатах, що дозволяють отримати стабільний фінансовий та професійний розвиток.

З іншого боку, особи, які орієнтовані на наукову діяльність і дослідження, демонструють схильність до ідеалістичного та аналітичного стилю мислення, що може свідчити про те, що для них важливіше створювати нові теорії, шукати ідеали, ніж обмежуватися суто практичними, прагматичними аспектами. Їхній підхід зосереджений на глибокому аналізі, розумінні складних концепцій і пошуку ідеальних рішень, а не лише на досягненні швидких і відчутних результатів у кар'єрі.

Отже, різні професійні цілі формують різні когнітивні стратегії та способи підходу до завдань. Люди, орієнтовані на кар'єрне зростання та матеріальні досягнення, більше орієнтовані на реалістичні і практичні підходи, що дозволяють їм швидко досягати результатів у світі бізнесу та професійного розвитку. Водночас люди, що орієнтовані на науку, схильні до більш гнучких і теоретичних підходів, спрямованих на глибоке розуміння і дослідження нових ідей та концепцій.

Такі відмінності в стилях мислення можуть бути пов'язані з різними вимогами до професійної діяльності: для кар'єрного зростання часто важливі швидкі та ефективні рішення, тоді як для наукової діяльності потрібна здатність до абстрактного мислення, пошуку нових можливостей та ідей.

Результати порівняння двох зазначених груп (1 – орієнтовані на високий рівень доходу та кар'єрне зростання і 2 – орієнтовані на наукову діяльність та дослідження) за діагностикою когнітивного стилю за Г. Віткіним представлені у табл. 3.14.

Таблиця 3.14.

**Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним
(n=50)**

	Середнє значення (група 1)	Середнє значення (група 2)	темп.	Критичні значення
Полінезалежність	126.93	121.13	1.60843	t _{0.01} = 2.6822 t _{0.05} = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.15.

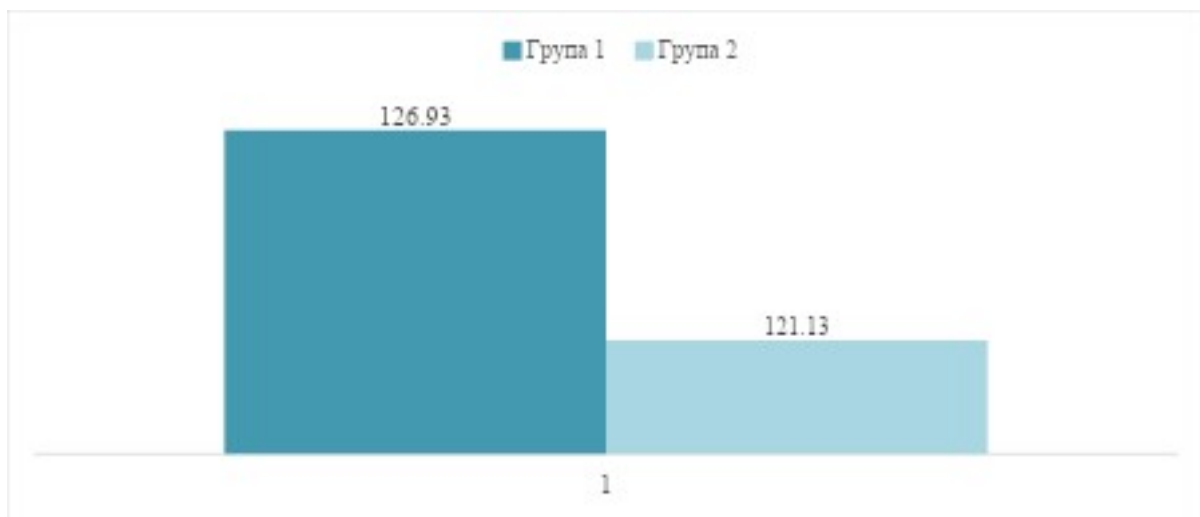

Рис. 3.15. Порівняння за визначенням когнітивного стилю за Г. Віткіним

Результати порівняння двох груп — осіб, орієнтованих на високий рівень доходу та кар'єрне зростання (група 1), та осіб, орієнтованих на наукову діяльність і дослідження (група 2), за діагностикою когнітивного стилю за Г. Віткіним щодо полінезалежності показали відсутність статистично значущих відмінностей між цими групами, що означає, що когнітивний стиль, зокрема рівень полінезалежності, не залежить від професійних орієнтацій. Незважаючи на те, що одна група орієнтована на матеріальне благополуччя та кар'єрне зростання, а інша — на наукову діяльність та дослідження, їхні результати щодо полінезалежності виявилися схожими. Полінезалежність вимірюється здатністю особи опрацювати інформацію, приймати рішення та взаємодіяти з оточенням без надмірної залежності від зовнішніх факторів.

Відсутність значущих відмінностей вказує на те, що цей стиль мислення не залежить від того, на яку професійну діяльність орієнтуються люди – чи то на наукову кар’єру, чи то на комерційні цілі.

Тобто, результати свідчать про те, що когнітивний стиль полінезалежності не залежить від професійних орієнтацій чи впевненості в майбутньому працевлаштуванні, що може вказувати на те, що полінезалежність – це стабільна когнітивна характеристика, яка не змінюється в залежності від зовнішніх професійних обставин, а більше зумовлена індивідуальними рисами особистості.

Результати порівняння двох зазначених груп (1 – орієнтовані на високий рівень доходу та кар’єрне зростання і 2 – орієнтовані наукова діяльність та дослідження) діагностикою критичності мислення за Л. Старкі представлені у таблиці 3.15.

Таблиця 3.15.

Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі (n=50)

	Середнє значення (група 1)	Середнє значення (група 2)	темп.	Критичні значення
Критичність мислення	16.47	16.53	-0.05198	t0.01 = 2.6822 t0.05 = 2.0106

Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Для наочності порівняння середніх значень представлені у вигляді рисунка 3.16.

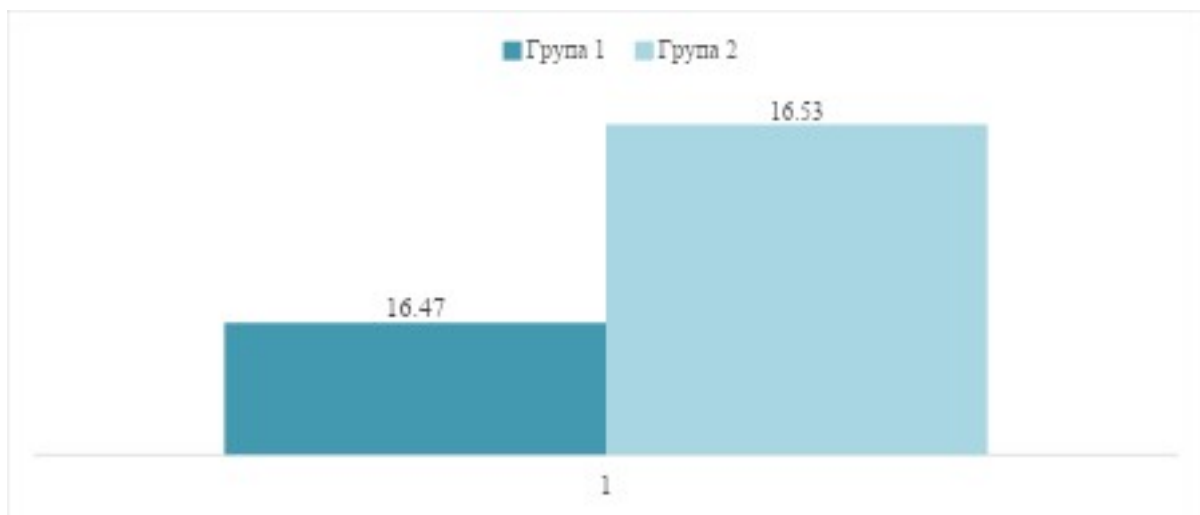

Рис. 3.16. Порівняння діагностики критичності мислення за Л. Старкі

Результати порівняння двох груп — осіб, орієнтованих на високий рівень доходу та кар'єрне зростання (група 1), та осіб, орієнтованих на наукову діяльність і дослідження (група 2), за діагностикою критичності мислення за Л. Старкі не виявили статистично значущих відмінностей між цими групами, що означає, що рівень критичності мислення в обох групах є подібним, незважаючи на різні професійні орієнтації. Іншими словами, як особи, орієнтовані на досягнення високого рівня доходу та кар'єрного зростання, так і ті, хто зосереджений на науковій діяльності, продемонстрували схожі результати у вимірюванні критичності мислення, що свідчить, що критичне мислення не залежить безпосередньо від професійних цілей і кар'єрних орієнтацій.

Результат вказує на те, що здатність до критичного аналізу та оцінки інформації, а також вміння аргументувати й оцінювати різні точки зору, не є прямо обумовленими професійною спрямованістю осіб, що може означати, що критичне мислення є універсальним когнітивним процесом, який не залежить від того, чи спрямована людина на досягнення кар'єрного успіху та фінансових результатів, чи зосереджена на науковій роботі та дослідженнях.

Загальний висновок щодо впливу стилів мислення на успішність навчання і професійну орієнтацію свідчить про важливу роль когнітивних особливостей у формуванні академічних і професійних досягнень. Результати дослідження показують, що стилі мислення мають певний вплив на вибір професійної орієнтації, проте не завжди прямо корелюють із рівнем успішності навчання.

Наприклад, особи, орієнтовані на кар'єрне зростання та високий рівень доходу, виявляють більш реалістичний підхід до вирішення проблем. Це означає, що вони схильні орієнтуватися на досягнення конкретних, практичних результатів, які можна швидко реалізувати у реальному житті. Для них важливим є не лише ефективне досягнення мети, а й наявність чітких,

вимірюваних результатів, що підтверджують їхній успіх. Такі люди можуть бути більш орієнтованими на досягнення конкретних бізнес-цілей, зростання в компанії чи максимізацію доходу. Вони здебільшого зосереджуються на реальних можливостях і реалістичних стратегіях для вирішення завдань, уникаючи ідеалізованих або надмірно теоретичних підходів, що можуть не призвести до швидких або практичних результатів.

З іншого боку, особи, які орієнтуються на наукову діяльність і дослідження, схильні до більш ідеалістичного та аналітичного підходу, що означає, що вони прагнуть до глибшого розуміння явищ, здатні бачити проблему в більш широкому контексті та аналізувати її з різних аспектів. Ідеалістичний підхід таких осіб може проявлятися в їхньому бажанні створювати нові теорії, відкривати нові можливості або навіть змінювати існуючі парадигми. Вони можуть бути менш орієнтованими на досягнення швидких або практичних результатів і більше зосереджені на глибокому вивченні предмета, розвитку нових ідей та концепцій, які можуть з'явитися тільки після довгих досліджень та аналізу, що вказує на те, що професійні орієнтації, такі як бажання працювати в бізнесі з орієнтацією на фінансові результати чи кар'єрне зростання, можуть впливати на вибір і використання певних стилів мислення. Люди, які прагнуть до професійного успіху у вигляді досягнення високих доходів або посад, можуть вибирати більш практичний, реалістичний підхід до вирішення завдань. Натомість ті, хто вибирає наукову діяльність, орієнтуються на дослідження, нові відкриття та теоретичний аналіз, тому їхні стилі мислення більш аналітичні і орієнтовані на глибоке розуміння та пошук ідеалів.

Тобто, професійні орієнтації можуть формувати типи мислення, які індивіди застосовують у своїй діяльності, що свідчить про те, що когнітивні стилі не лише визначаються індивідуальними рисами особистості, а й значною мірою залежать від того, яку роль людина прагне виконувати в майбутньому – чи то досягати практичних бізнес-цілей, чи то зосереджуватися на інтелектуальних пошуках і дослідженнях.

Однак важливо зазначити, що, незважаючи на різні професійні орієнтації, рівень критичності мислення і полінезалежності не виявили статистично значущих відмінностей між групами, орієнтованими на кар'єрне зростання та високий рівень доходу і тими, хто зосереджений на науковій діяльності та дослідженнях, що означає, що професійні орієнтації та впевненість у майбутньому працевлаштуванні не впливають на ці конкретні когнітивні характеристики.

Критичність мислення включає здатність аналізувати ситуації, оцінювати різні точки зору і приймати обґрунтовані рішення – це важлива когнітивна риса, що впливає на здатність особи вирішувати складні завдання, ставити питання і розуміти наслідки своїх рішень. Полінезалежність ж визначається як здатність особи опрацьовувати та обробляти інформацію без надмірної залежності від зовнішніх факторів, таких як вплив інших людей або існуючі стандарти.

Відсутність статистично значущих відмінностей між групами свідчить про те, що ці когнітивні якості залишаються стабільними незалежно від того, на який тип професійної діяльності орієнтована людина. Іншими словами, ці характеристики мислення не змінюються залежно від вибору кар'єри або професійної орієнтації, чи то це кар'єрне зростання, чи наукова діяльність, що може бути пов'язано з тим, що критичність мислення і полінезалежність є вродженими або сформованими на основі раннього досвіду та навчання, і їх не можна легко змінити лише через професійні уподобання або цілі. Такі характеристики можуть бути більш стабільними, оскільки вони відображають загальні когнітивні здібності, які використовуються в різних контекстах – як у професійній діяльності, так і в навчанні чи повсякденному житті.

Такі когнітивні характеристики можуть бути незалежними від професійної орієнтації, що підтверджує ідею про те, що їхній розвиток і прояви більше залежать від особистісних якостей людини, аніж від її кар'єрних планів чи впевненості в майбутньому.

Отже, стилі мислення безпосередньо впливають на спосіб вирішення завдань і прийняття рішень у професійній діяльності та навчанні. Однак для успішності навчання і професійної орієнтації важливо враховувати не лише стилі мислення, а й інші фактори, такі як мотивація, особистісні риси та навички, які також мають значний вплив на досягнення результатів.

3.7. Практичні рекомендації майбутнім психологам щодо розвитку мислення

На основі проведеного дослідження мислення майбутніх психологів, яке охоплювало аналіз критичності та особливостей стилів мислення, можна запропонувати низку практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення когнітивних здібностей, що є невід'ємною частиною професійної підготовки у сфері психології. Розвиток мислення відіграє ключову роль у формуванні фахівців, здатних не лише ефективно працювати з клієнтами, але й адаптуватися до складних ситуацій, уникати упередженості та протистояти професійним викликам, таким як емоційне вигорання чи втрата об'єктивності. Такі рекомендації ґрунтуються на ідеї, що мислення психолога має бути гнучким, критичним і відкритим до саморозвитку, а також враховують необхідність гармонійного поєднання теоретичних знань із практичними навичками [9;11].

Одним із важливих напрямів є розвиток критичного мислення через саморефлексію. Майбутнім психологам варто виробити звичку регулярно аналізувати власні думки, рішення та висновки, звертаючи увагу на те, наскільки вони обґрунтовані та чи не піддалися впливу особистих упереджень, наприклад, після завершення консультації чи аналізу кейсу можна зупинитися і задуматися: чи не вплинули мої емоції на сприйняття ситуації? Чи достатньо фактів я врахував, щоб зробити висновок? Такий підхід дозволяє поступово вдосконалювати здатність до об'єктивного судження, що є особливо

важливим у професії, де інтерпретація людської поведінки часто залежить від тонких нюансів. Для цього можна вести спеціальний щоденник, у якому фіксувати ключові моменти своєї роботи чи навчання, розбирати їх із позиції критичного аналізу та шукати альтернативні пояснення [13;50].

Важливим аспектом, який потребує уваги, є тренування гнучкості мислення. Оскільки дослідження показало, що стилі мислення можуть варіюватися залежно від контексту, майбутнім психологам важливо навчитися адаптувати свій підхід до різних ситуацій. Наприклад, у роботі з клієнтом може знадобитися інтуїтивний стиль, коли рішення приймаються швидко на основі відчуттів, тоді як аналіз наукових даних вимагає аналітичного підходу з чіткою логікою. Тобто, щоб розвинути таку гнучкість, корисно практикувати техніки, які дозволяють дивитися на проблему з різних точок зору. Можна уявити себе на місці клієнта, спробувати зрозуміти його логіку, а потім переключитися на позицію дослідника, який шукає докази. Участь у дискусіях, групових обговореннях чи розв'язанні складних кейсів також сприяє тому, щоб мислення не застигало в одній формі, а залишалось рухливим і відкритим до нового [52].

Важливим елементом розвитку мислення є використання структурованого підходу до аналізу інформації. Майбутні психологи часто стикаються з великим обсягом даних – від результатів тестів до вербальних висловлювань клієнтів, – і вміння системно їх опрацювати допомагає уникнути хаотичності чи поверхневих висновків. Альтернативно, аналіз сильних і слабких сторін ситуації, подібний до SWOT-аналізу, дозволяє структурувати інформацію та зробити її більш зрозумілою. Такий підхід не лише підвищує критичність мислення, але й допомагає уникнути поспішних рішень, що особливо цінно у професійній практиці [15;51].

Розвиток мислення неможливий без практичного досвіду, який є основою для закріплення теоретичних знань. Участь у симуляціях, де майбутні психологи можуть моделювати реальні ситуації, або рольові ігри, що імітують взаємодію з клієнтами, створюють умови для випробування різних стилів

мислення на практиці. Наприклад, під час роботи в групі над розбором складного кейсу студенти можуть не лише застосувати аналітичні навички, але й розвинути творчий підхід, пропонуючи нестандартні рішення. Отримання зворотного зв'язку від викладачів чи супервайзерів у таких ситуаціях дозволяє зрозуміти, які аспекти мислення потребують доопрацювання, і скоригувати їх у процесі навчання [42;43].

Читання та аналіз наукової літератури також відіграють значну роль у формуванні мислення майбутніх психологів. Регулярне ознайомлення з сучасними дослідженнями допомагає не лише розширити професійний кругозір, але й розвинути здатність критично оцінювати інформацію. Під час роботи з науковими статтями варто звертати увагу на те, як автори обґрунтовують свої висновки, чи є у методології слабкі місця, чи логічно вибудована аргументація. Такий підхід привчає до наукового мислення, яке є основою для професійної діяльності психолога, адже воно допомагає відрізнити достовірні дані від сумнівних і уникати сліпої віри в авторитети [37;53].

Усвідомлення власного стилю мислення є важливим кроком до його вдосконалення. Кожен майбутній психолог має свої когнітивні особливості: хтось схильний до детального аналізу, а хтось покладається на інтуїцію. Розуміння цих особливостей дозволяє не лише максимально використовувати свої сильні сторони, але й працювати над слабкими. Для визначення власного стилю можна скористатися спеціальними тестами, такими як модель Стернберга, а потім обговорити результати з наставником, щоб отримати поради щодо подальшого розвитку [32;54].

Зазначені рекомендації сприяють формуванню у майбутніх психологів мислення, яке є не лише критичним і структурованим, але й гнучким і відкритим до змін. Такий підхід дозволяє готувати фахівців, які здатні якісно виконувати свої професійні обов'язки, зберігаючи при цьому внутрішню стійкість і готовність до постійного самовдосконалення. У майбутньому додаткові дослідження можуть допомогти уточнити, які з цих стратегій є

найбільш ефективними для різних типів особистостей чи етапів професійного становлення.

Висновки до третього розділу

Загальні висновки за результатами дослідження свідчать про те, що серед майбутніх психологів переважають реалістичні та аналітичні стилі мислення, що дозволяють їм ефективно орієнтуватися в реальних ситуаціях та глибоко аналізувати складні проблеми. Більшість респондентів демонструють середній рівень полінезалежності, що свідчить про їх здатність приймати об'єктивні рішення, зберігаючи дистанцію від зовнішніх впливів. Така характеристика є важливою для майбутніх психологів, адже вона забезпечує здатність працювати з клієнтами та застосовувати психологічні методи на основі власних оцінок і критеріїв, без надмірного впливу соціальних чи культурних факторів.

Згідно з результатами дослідження, низький рівень полінезалежності, що спостерігається лише у 4% учасників, вказує на наявність схильності до впливу соціальних факторів, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Такі особи можуть бути більш чутливими до міжособистісних відносин і групових стандартів, що може вплинути на об'єктивність їх оцінок і рішень. Проте в професії психолога така здатність до співчуття та увага до соціальних умов може бути корисною, оскільки психологи часто повинні знаходити баланс між об'єктивністю та емоційним залученням у процесі роботи з людьми.

Рівень критичності мислення серед майбутніх психологів в основному є середнім або високим, що свідчить про потенціал для подальшого розвитку цієї важливої професійної навички. Високий рівень критичності мислення є необхідним для успішної практики психолога, оскільки дозволяє ефективно аналізувати ситуації, приймати обґрунтовані рішення та взаємодіяти з клієнтами на високому рівні.

Додатково, варто зазначити, що гендерні відмінності у стилях мислення майбутніх психологів не є суттєвими, що може бути зумовлено специфікою професійної підготовки. Навчальна програма, орієнтована на розвиток аналітичних здібностей, критичного мислення та незалежності у прийнятті рішень, сприяє формуванню схожих підходів до мислення серед студентів незалежно від статі.

Отже, стилі мислення відіграють важливу роль у професійній діяльності та навчанні майбутніх психологів, впливаючи на процес вирішення завдань і прийняття рішень. Однак для досягнення успіху в навчанні і професійній орієнтації важливо враховувати не лише стилі мислення, а й інші фактори, такі як мотивація, особистісні риси та навички, що також мають значний вплив на досягнення результатів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що знання про стилі мислення та когнітивні характеристики майбутніх психологів можуть бути використані для коригування навчальних програм, орієнтуючи їх на розвиток аналітичних здібностей, критичності та незалежності в прийнятті рішень, що сприятиме формуванню професіоналів, здатних ефективно працювати з клієнтами, враховуючи як об'єктивні факти, так і соціальні аспекти.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі проведеного дослідження нами сформульовано наступні висновки:

1. Стилi мислення є важливою складовою когнітивного процесу, що визначає способи обробки інформації, прийняття рішень і вирішення проблем. Психологи класифікують стилі мислення за різними ознаками, включаючи такі типи, як реалістичний, аналітичний, ідеалістичний тощо. Кожен з них має свої особливості в залежності від того, як індивід реагує на навколишнє середовище, обробляє інформацію та взаємодіє з іншими людьми. Класифікація стилів мислення дозволяє краще розуміти, як різні люди підходять до вирішення завдань і як їх когнітивні процеси можуть впливати на професійну діяльність.

2. Когнітивний стиль є основою для розвитку будь-якого типу мислення, включаючи ті, що необхідні в професії психолога, що визначає, як особистість обробляє інформацію, як оцінює ситуації та приймає рішення. Стилi мислення, такі як критичне, аналітичне, або синтетичне, відіграють важливу роль у формуванні професійної компетентності психолога. Психологам необхідно мати гнучкість у мисленні, здатність адаптуватися до різних ситуацій та вміння знаходити оптимальні рішення для складних емоційних і психологічних проблем клієнтів. Різні стилі мислення можуть визначати, наскільки ефективно психолог справляється з ситуаціями та скільки часу йому потрібно для прийняття рішення.

3. Дослідження показало, що більшість майбутніх психологів схильні до аналітичного та реалістичного стилів мислення, що є важливими для їх професійної діяльності. Вони мають високу здатність до об'єктивного аналізу та прийняття рішень у реальних ситуаціях. Такий підхід є необхідним для психолога, адже в його роботі важливо здатність ретельно оцінювати ситуацію і приймати рішення, ґрунтуючись на фактах і аналізі, а не на емоціях чи зовнішньому тиску.

4. Отримані дані не виявили суттєвих гендерних відмінностей у стилях мислення майбутніх психологів, що може свідчити про те, що навчальний процес і професійна підготовка студентів, що орієнтовані на розвиток аналітичних і критичних здібностей, сприяють формуванню універсальних когнітивних навичок, незалежно від статі. Тобто, професійна підготовка майбутніх психологів орієнтована на розвиток однакових підходів до мислення, що є важливим для подальшої професійної діяльності.

5. Результати дослідження показали, що стилі мислення справді впливають на успішність навчання та професійну орієнтацію майбутніх психологів. Ті, хто орієнтовані на кар'єрне зростання та високий рівень доходу, виявляють більшу схильність до реалістичного стилю мислення, в той час як студенти, орієнтовані на наукову діяльність і дослідження, схильні до більш аналітичного і ідеалістичного підходу, що свідчить про те, що професійна орієнтація має прямий вплив на вибір стилів мислення, а також на ефективність роботи в різних сферах. Студенти з більш розвинутими аналітичними здібностями мають перевагу в професійному розвитку, оскільки здатні глибше аналізувати ситуації та приймати більш зважені рішення.

Перспективи подальших досліджень у сфері стилів мислення майбутніх психологів відкривають нові можливості для поглибленого розуміння та вдосконалення професійної підготовки. Одним із важливих напрямків є вивчення впливу інших факторів, таких як особистісні риси, мотивація, емоційна інтелігентність та соціальний контекст, на формування стилів мислення, що дозволить глибше дослідити, як внутрішні і зовнішні чинники взаємодіють у процесі розвитку когнітивних стратегій, а також як різні особливості особистості можуть впливати на здатність до прийняття рішень і аналізу.

Наступним етапом розвитку досліджень може бути вивчення того, як стилі мислення майбутніх психологів впливають на ефективність їх професійної діяльності. Розглядаючи різні напрямки психології, такі як клінічна, консультування або педагогічна, можна виявити, які стилі мислення

найбільш сприятливі для успішної практики в кожній з цих сфер, що дозволить адаптувати навчальні програми до реальних потреб професії та забезпечити більш ефективну підготовку фахівців.

Важливим напрямком є дослідження динаміки розвитку стилів мислення у студентів психологічних факультетів протягом їх навчання, що дозволить з'ясувати, як змінюються їх когнітивні стратегії в процесі отримання теоретичних знань та практичних навичок. Важливо визначити, як навчальні методи та практична підготовка сприяють розвитку стилів мислення, що є важливим для майбутньої професійної діяльності.

Перспективним напрямком є розширення вибірки для порівняння різних професійних орієнтацій серед психологів. Вивчення того, як специфіка професійної діяльності (наприклад, робота в клінічній психології чи науково-дослідницька діяльність) впливає на стилі мислення, дозволить сформулювати рекомендації щодо професійної підготовки, а також для адаптації робочих процесів і методів роботи психологів до конкретних умов їх діяльності.

Отже, зазначені напрямки відкривають можливості для подальшого розвитку як теоретичних, так і практичних аспектів досліджень стилів мислення у психології, що сприятиме покращенню професійної підготовки майбутніх психологів та розвитку ефективних підходів до роботи з клієнтами в реальних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашов Е. Особливості метакогнітивної усвідомленості у навчальній діяльності студентів // Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». – 2020. – № 48. – С. 11–34. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-48.11-34>
2. Балашов Е.М. Метакогнітивний досвід як передумова розвитку саморегуляції навчальної діяльності студентів // Психологія особистості. – 2019. – № 1(10). – С. 177–185.
3. Бондар С. І. Когнітивний стиль як індивідуальна стратегія переробки інформації особистістю // Вісник Харківського університету. Серія «Психологія». – 2000. – № 498. – С. 13–17.
4. Бондарчук О. І. Когнітивний стиль керівників освітніх організацій як чинник ефективності їхньої управлінської діяльності / О. І. Бондарчук, Г. В. Соломіна. – К. : Національна академія педагогічних наук України, 2011. — 24 с.
5. Бурлакова І.А. Психологія професійного мислення, готовність до змін: навч.-метод. матеріал. – Київ: Видавництво КРЦПК, 2022. – 68 с.
6. Буцак Г.А. Особливості когнітивного стилю в осіб юнацького віку з різним профілем латеральної організації // Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання. – 2015. – Т. 13. – С. 98–108.
7. Власенко А. А. Особливості використання стильового підходу для розвитку когнітивного процесу мислення студентів-психологів в умовах інноваційних змін // Психолого-педагогічне забезпечення громадської підтримки освітніх інновацій: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 01 листопада 2017 р.) – К. : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, – 2017. – С. 16.
8. Гораш К. Інноваційні складові особистості сучасного педагога // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – С. 171–179.

9. Григоренко Т.В. Компетентнісний підхід в контексті професійної підготовки психологів (спеціальних, клінічних) // Педагогічний часопис Волині. – 2019. – № 1 (12). – С. 78–86.
10. Грітченко А., Кириленко К. Формування інноваційних знань, інноваційного способу мислення та інноваційності особистості студента в інноваційно-діяльному середовищі вищого навчального закладу // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2015. – № 2. – С. 101–110.
11. Давидюк Н. М. Психологічні умови активізації творчої навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення психологічних дисциплін: Автореф. дис. ...канд. психол. наук / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 20 с.
12. Дерев'янюк С. П. Когнітивні викривлення, пов'язані з емоційним інтелектом // Одинадцяті Сіверянські соціально-психологічні читання: матеріали міжнар. наук. конф. (Чернігів, 29 листопада 2020 р.). – Чернігів, 2021. – С. 81–85.
13. Долинська Л., Темрук О. Роль активних методів навчання у формуванні особистісно-професійної зрілості майбутнього фахівця // Тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія та технології практичної психології в системі вищої школи». – Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова МОН України, Поліграф-Центр, 2007. – С. 72–74.
14. Жердецька Л.Л. Когнітивні стилі як чинник професійного становлення майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – Івано-Франківськ, 2006. – 21 с.
15. Зайчук В.О. Освіта та інтелектуальний потенціал суспільства: суперечності та перспективи // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 7. – С. 8 – 9.
16. Засекіна Л. В. Структурно-функціональна організація інтелекту: монографія. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2005. – 370 с.

17. Зінченко А. В., Карпенко О. Д. Особливості когнітивного розвитку сучасного студентства // Збірник наукових праць «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» за підсумками наукових досліджень 2021 року. – 2022. – С. 70.
18. Каламаж Р. В. Когнітивно-стильовий вимір у психологічних дослідженнях // Наукові записки. Серія Психологія і педагогіка. Тематичний випуск Актуальні проблеми когнітивної психології. – 2012. – № 20. – С. 32–41.
19. Каламаж Р.В. Я-концепція в контексті когнітивних стилів // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка. – 2009. – № 2. – С. 100–115.
20. Карпенко В.В. Психологія мислення: феноменологія, процес і детермінанти // Науковий вісник. – 2013. – № 1. – С. 32–42.
21. Каряка І. В., Дайлідоніс А. О., Коваленко О. О. Психологічні особливості прояву стилів мислення в процесі комунікативної діяльності юнаків // Теорія і практика сучасної психології. – 2020. – № 2. – С. 120–125.
22. Коломінський Н. Л. Методологічні засади професійної підготовки практичного психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 4. – С. 12 – 13.
23. Комар Т., Варгата О. Інноваційне мислення фахівців соціономічних професій: порівняльний аналіз // Наукові інновації та передові технології. – 2022. – Т. 2 (4). – С. 31.
24. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів: монографія / авт. кол.; під наук. ред. Лозової О.М. – Вінниця: 4 Вiндрук, 2014. – 184 с.
25. Коструба Н. Когнітивно-стильова характеристика комунікативної компетентності студента // Психологічні перспективи. – 2020. – № 35. – С. 68–82.
26. Кравець К. Стиль «полезалежність–поленезалежність» у психологічному вимірі // Соціальна психологія. – 2004. – № 5 (7). – С. 119–129.

27. Куценко Г. В. Когнітивний стиль як інструмент структурування пізнавального досвіду особистості // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К.: 2002. – Т. 3, Ч. 9. – С. 30 – 39.
28. Куценко Г. В. Психологічна оцінка когнітивного стилю особистості // Психологічні чинники розвиваючого навчання в різних освітніх системах. – К.: Ін-т психології імені Г. С. Костюка АПН України, 2000. – С. 139 – 198 с.
29. Лисенкова І.П. Когнітивний підхід у дослідженні емоційної сфери // Психологія і особистість. – 2018. – Вип. 2. – Полтава. – С. 59–69.
30. Лукацька Я.С. Особливості професійного мислення фахівця // Підготовка фахівців на шляху євроінтеграції: проблеми та перспективи: матеріали XIV міжвуз. наук.- практ. конф. – Дніпро: ДДАЕУ, 2020. – С. 113–114.
31. Лялюк І. М. Формування індивідуального досвіду розв’язування мислительних задач у студентів вищого педагогічного закладу: Автореф. дис. ...канд. психол. наук / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 20 с.
32. Макаренко Н. М. Креативне мислення майбутніх практичних психологів як чинник становлення професіоналізму // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені ГС Сковороди. Психологія. – № 46 (1) (2013. – С. 113–122.
33. Максименко С.Д., Ільїна Т.Б. До проблеми розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 1. – С. 2–6.
34. Матійків І.М., Ковальчук З.Я. Професійна майстерність психолога: навч.-метод. посібник / І.М. Матійків, З.Я. Ковальчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. – 340 с.
35. Москаленко В. В. Особливості когнітивного компоненту творчого мислення в процесі розв’язання суб’єктом надситуативної проблемності //

Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2019. – С. 107–113.

36. Москаленко В.В. Особливості когнітивного компоненту ідентичності особистості в умовах надситуативності // Збірник тез доповідей Всеукраїнського наукового круглого столу. – 2022. – С. 27.

37. Напрасна О. Б. Індивідуально-психологічні особливості когнітивно-стильових характеристик навчальної діяльності студентів: Автореф. дис. ...канд. психол. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – 17 с.

38. Онуфрієнко М. Когнітивний стиль як одна із стильових характеристик індивідуальності // Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2020. – Вип. 35. – С. 138–142.

39. Палій А.А. Когнітивні стилі як детермінанти міжособистісних відмінностей // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2019. – С. 45–51.

40. Палій А.А. Когнітивні стилі як засіб прогностичної діагностики інтелектуальних та особистісних характеристик індивідуальності // Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні: збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції. – Дрогобич: Коло, 2019. – С. 210–219.

41. Пилявець Н.І., Потапчук Є.М. Сучасні підходи до визначення поняття «когнітивний стиль особистості» // Габітус. – 2021. – Вип. 26. – Одеса. – С. 117–121.

42. Пісоцький О. П. Когнітивний стиль, як чинник розвитку інтелектуального потенціалу майбутнього практичного психолога : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / О. П. Пісоцький. – Київ., 2008. – 247 с.

43. Познякова А.М. Особливості використання стильового підходу для розвитку когнітивного процесу мислення студентів психологів у сучасних

умовах // IX Міжнародна наук.-практ. конф. Modern problems of science, education and society. – Київ, 2023. – С. 818–821.

44. Просіна О.В. Проєктування і дизайн плану професійної трансформації: методичний poradnik. – Київ. – ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. – 2024. – 56 с.

45. Романовська Л.І. Когнітивний стиль особистості як чинник процесу розуміння тексту: автореф. дис. ... канд. психол. наук. – Київ, 2019. – 21 с.

46. Руденко Л.М., Григоренко Т.В. Компоненти професійної компетентності психолога (спеціального, клінічного) // Спеціальна освіта: супровід. Актуальні питання корекційної освіти. – 2019. – № 13. – С. 219–232.

47. Сборик С. Деталізація концептуалізації як складник когнітивного стилю М.Дребл // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки. – 2010. – Т. 89, № 2. – С. 85–88.

48. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В. Вікова психологія. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.

49. Ситнік С. В. Особливості міжособистісної взаємодії майбутніх психологів із різним стилем мислення // Наука і освіта. – №1. – 2015. – С. 158–164.

50. Цибух Л.М. дослідження взаємозв'язку стилю мислення і типу особистості студентів-психологів // Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія. – №2 (18). – 2008. – С. 253–256.

51. Цибух Л. М.. Інтерактивні методи як засіб розвитку пізнавальної активності та професійного мислення студентів-психологів. // Наука і освіта: наук.-практ. журнал. – 2008. – № 3. – С. 232–235.

52. Цибух Л.М. Інтуїтивна складова професійного мислення // Наука і освіта: наук.-практ. журнал. – 2010. – № 10. – С. 31–35.

53. Цюпенко Т.А. Саморегуляція, як чинник професійного становлення майбутніх психологів // *Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice.* – 2022. – № 27. – С. 367.
54. Шевченко О.М. Теоретичне дослідження поняття «особистісна компетентність» у сучасній психологічній науці // *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць / За ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової.* – Миколаїв: МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2010. – Т. 2, Вип. 5. – С. 307–311.
55. Яремійчук О.В., Кушнір Ю.В. Когнітивні стилі та особливості прояву стресостійкості у студентської молоді // *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса.* – 2021. – № 13. – С. 189–193.
56. Broverman D.M. Dimensions of cognitive style // *Journal of Personality.* – 1960. – Vol. 28, No. 2. – P. 167–185.
57. Gardner R.W., Jackson D.N., Messick S. Personality organization in cognitive controls and intellectual abilities // *Psychological Issues.* – 1960. – Vol. 2. – Mon. 8. – 148 p.
58. Harrison A.F., Bramson R.M. *The art of thinking.* – New York: Berkley Books, 1984. – P. 189–193.
59. Wardell D.M., Royce J.R. Toward a multi-factor theory of styles and their relationship to cognition and affect // *Journal of Personality.* – 1978. – Vol. 47, No. 3. – P. 474–505.
60. Witkin H.A., Goodenough D.R. Cognitive style: Essence and origins // *Psychological Issues.* – 1982. – Mon. 51. – 141 p.
61. Zhang L. F., Sternberg R. J. Thinking styles across cultures: Their relationships with student learning // *Perspectives on thinking, learning and cognitive styles / R.J. Sternberg, L.F. Zhang (Eds.).* – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2001. – P. 197–226.
62. Zhang L. F., Sternberg R.J. A threefold model of intellectual styles // *Educational Psychology Review.* – 2005. – Vol. 17, No. 1. – P. 1–53.